

לקו"ש חלק י"א פ' בא שיחה ב

פיענוח מראי מקומות

סיום מס' פסחים: רבי שמלאי איקלע לפדיון הבן, בעו מיניה, פשיטא על פדיון הבן אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן אבי הבן מברך, ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה כהן מברך או אבי הבן מברך, כהן מברך דקמטי הנאה לידיה, או אבי הבן מברך דקא עביד מצוה, לא הוה בידיה, אתא שאיל ביה מדרשא אמרו ליה אבי הבן מברך שתים, והלכתא אבי הבן מברך שתים.

כמו הירושלמי הפסוק שלפנינו המוקדם במקרא. ולכאורה יש מקום לומר עפמ"ש החזקוני כאן: בבניך תפדה מצוה זו לא נהגה עד לאחר שנתקדשו הלויים בשנה שניה תחת כל בכור בבני ישראל. ולכן נקטו קרא שנאמר אחר מתן תורה. אך זה דוחק כי הרי דרשינן במכילתא וגמרא הרבה הלכות מאלה הפסוקים כמו שנתבאר לעיל. ומצאתי בחדושי קדושין לבן הריטב"א [ראה אוצה"ג קדושין דף 3. ור"ד פרדו קונטרס בסדב"ר ראה דף רכה. וקונטרס המפרש השלם לר"א פריימאן מהדורא שניה] שמביא הגירסא בגמרא קדושין מקרא שלפנינו וכל בכור אדם בבניך, וידוע שבפסוקים הדומים שכיחים גרסאות שונות ומסתבר שהעיקר כגירסא זו מכיון שמפורש כן בירושלמי וגם משום שהוא מוקדם. וכן מבואר בלקח טוב ושכל טוב. ראה לקמן אות קעט. וכן בפירוש ר' מיוחס על התורה מביא דרשות הגמרא על קרא שלפנינו. ועיין לקמן אות קפ [נעתק לקמן הערה 7]. וראה לקמן סוף הערה 19.

(4) "דאדם מיותר, קרי בי' וכל בכור אדם עצמו או בבניך תפדה" (קה"ע בירוש' שם וז"ל שם: "וכל בכור אדם בבניך תפדה דאדם מיותר קרי ביה וכל בכור אדם עצמו או בבניך תפדה ובבבלי דריש מדכתיב פדה תפדה קרי ביה תיפדה").

(1) יג, יג "וכלפטר חמר תפדה בשה ואס"לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה".

(2) קידושין פ"א ה"ז "מצות שהאב חייב לעשות לבנו למולו ולפדותו. . לפדותו דכתיב (שמות יג) וכל בכור אדם בבניך תפדה. . מנין שאם לא עשה לו אביו שהוא חייב לעשות לעצמו תלמוד לומר אדם תפדה".

(3) וכן הוא בקה"ר פ"ט, ט, ט "תני, מצוות האב חייב בבנו למולו ולפדותו. . לפדותו מנין, שנאמר (שמות יג, יג): וכל בכור אדם בבניך תפדה".

אבל בבבלי (קידושין כט, א "דת"ר האב חייב בבנו למולו ולפדותו. . לפדותו מנלן דכתיב כל בכור בניך תפדה") למדו שהאב חייב לפדות את בנו מפסוק (תשא לד, כ "ופטר חמור תפדה בשה ואס"לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה ולאיראו פני ריקס") "כל בכור בניך תפדה"

(וראה בתו"ש פ' בא שם אות קעח "כ"ה בקה"ר פ"ט-ט: האב חייב בבנו לפדותו מנלן שנאמר וכל בכור אדם בבניך תפדה, ובגמ' קדושין כט. לפדותו מנלן דכתיב כל בכור בניך תפדה. זהו קרא שכתוב (שמות לד, כ). וצריך טעם למה לא הביא הבבלי

במכילתא (עה"פ) "כל בכור בני אפדה מנין אם לא פדאו אביו יפדה את עצמו – תלמוד לומר כל בכור בני אפדה"

וביל"ש (רמז רכה) "דבר אחר וכל בכור בניך תפדה מנין שאם לא פדאו אביו הוא יפדה את עצמו. תלמוד לומר וכל בכור בני אפדה" **למדין מהכתוב "וכל בכור בני אפדה" שבפרשתנו (יג, טו).**

5 פרש"י על הרי"ף קידושין שם וז"ל ברי"ף שם: "והיכא דלא פרקיה אבוא מיחייב איהו למפרק נפשיה דכתב תפדה קרי ביה תיפדה" ופרש"י ד"ה מיחייב איהו: משיגדיל.

רמב"ם הל' בכורים פי"א ה"ב "ואין האשה חייבת לפדות את בנה. שהחייב לפדות את עצמו הוא שחייב לפדות את בנו. עבר האב ולא פדהו כשיגדל יפדה את עצמו".

טושו"ע יו"ד סי' שה סט"ו "עבר האב ולא פדה את בנו כשיגדיל חייב לפדות עצמו (ויש מי שכתב דכותבין לו על טס של כסף שאינו נפדה ותולין לו בצוארו כדי שידע לפדות עצמו כשיגדיל)".

וראה פתחי תשובה שם "כשיגדיל חייב. עיין בת' זכרון יוסף חיי"ד סוס"י כ"ו שכתב דהיינו שיהיה בן י"ג שנה דוקא דאע"ג שחייב בכל המצות מדרבנן משהגיע לחינוך היינו דוקא במצות שיכול לקיימן גם אחר שיגדיל משא"כ במצוה זו דפדיון שאם יקיימנה עכשיו לא יכול לקיימה שוב כשיגדיל ע"ש וכעין סברא זו כתב המזרחי סוף פרשה לך לך בטעם הדבר לא מל אאע"ה א"ע קודם שנצטוה ע"ש ועמ"ש לקמן ר"ס שע"ג".

6 קידושין שם "לפדותו מנלן דכתב כל בכור בניך תפדה, והיכא דלא פרקיה אבוא מיחייב איהו למפרקיה דכתב פדה תפדה".

7 כ"ה הגירסא בגמרא, וכן הוא בב"י "מי שלא פדאו אביו חייב לפדות את עצמו

לכשיגדל בספ"ק דקדושין (כט). ויליף לה מדכתיב פדה תפדה"

ובדרישה יו"ד סי' שה [אוצ"ל פרישה שם: "חייב לפדות את עצמו כשיגדל דכתיב פדה תפדה"].

רדב"ז (לרמב"ם הל' בכורים פי"א ה"ב) "עבר האב ולא פדאו וכו'. שם והיכא דלא פרקיה אבוא מיחייב איהו למפרק נפשיה דכתיב פדה תפדה".

לבוש סש"ה ס"י "האב עצמו צריך לפדות, שהרי הוא מצוה דרמיא רחמנא עליה כמו תפילין וציצית שצריך לעשות בגופו ולא על ידי שליח, ואפילו בי"ד אין יכולין לפדותן בלא האב, אלא אם לא פדאו האב צריך הוא בעצמו לפדות את עצמו כדילפינן מפדה תפדה".

עץ יוסף לתנחומא פרשתנו יב "ולמה הצריך הכתוב לומר כל בכור בניך תפדה (שמות יג, יג) ? לומר, שאם לא פדאו אביו, הוא חייב לפדות את עצמו" וז"ל בעץ יוסף שם: "למה זה מדכתיב כל בכור, וכל מרבה שחייב לפדות עצמו. ובגמ' דקידושין דף כט למדו מזה דכתיב פדה תפדה" **(ובפשטות הכוונה היא ליתורא דקרא).**

אבל ראה פירוש רש"י (קדושין שם) ד"ה תיפדה "כלומר קרי ביה תפדה"

ובב"ח שם "רש"י ד"ה תיפדה וכו' קרי ביה תפדה" **(אבל גם בפרש"י י"ל שהכוונה היא להפסוק דפ' קרח כמו שהובא בקה"ע לירוש' שם).**

וראה מהרש"ל "בד"ה ואיהי מנלן כו' דהא קרית ביה תיפדה כו' כצ"ל ונ"ב מפירש"י דהכא משמע דבכל הסוגיא לא דרשינן מיתורא כלל אלא הכל מחדא תפדה אתיא דקרינא ביה תיפדה וכן איתא ברי"ף להדיא ואיני יודע אמאי לא דרשינן לפדות עצמו מיתורא דקרא דכתיב בפרשת קרח אך (בכור בניך) פדה תפדה [את בכור האדם] ונימא לרבות פדיון עצמו ותפדה תיפדה לא דרשינן אלא לכללא כו' כדמסיק כל מי

היכא דכי הדדי נינהו מקרא עיקר דמקרא גופיה מסורת הוא אלא ה"ק דלשון תפדה משמע תפדה אחרים או תפדה עצמך ולקמן נמי דאמרינן ולמדתם ולמדתם לאו מקרא ומסורת דריש אלא שהכל בכלל המקרא דכיון שהוא מחויב ללמד לאחרים יש לו ללמוד תחלה".

הל' בכורות להרמב"ן פ"ח "תנינא להא דת"ר האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו אומנות וכו', לפדותו מנ"ל דכתיב כל בכור בניך תפדה, והיכא דלא פרקיה אבוה מיחייב איהו למפרק נפשיה שנאמר תפדה קרי ביה תיפדה, ואיהי מנ"ל דלא מיחייבה דכתיב תפדה תפדה, כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות את אחרים, וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו אינו מצווה לפדות את אחרים, ואיהי מנא לן דלא מיפקדא בפרקונה, דכתיב תפדה, כל שאחרים מצווים לפדותו מצווה לפדות את עצמו, וכל שאין אחרים מצווים לפדותו אין מצווה לפדות את עצמו, ומנין שאין אחרים מצווים לפדותה, דאמר קרא וכל בכור אדם בבניך תפדה, בבניך ולא בבנותיך, וכתיבן הני מילי התם בהלכות". **רי"ט אלגזי שם סע"ז** [אינו נעתק מפני האריכות]

(וראה בהמונא בתו"ש בא שם אות קפ "לפנינו בגמ' הגירסא: פדה תפדה. והכוונה להפסוק במדבר יח. פדה תפדה את בכור האדם והפירוש שדורש מכפל לשון פדה תפדה. שחייב לפדות את עצמו. ובתוס' רי"ד: קרי ביה תפדה פי' אפילו למ"ד יש אם למקרא הכא תפדה יתירה קדריש דכתיב לעיל מיניה בפי' קרח אך פדה תפדה את בכור האדם והדר כתיב ופדויו מן חדש תפדה. מדבריו נראה שגורס תפדה תפדה וכפל לשון של שני פסוקים. וברש"י: תיפדה תפדה. כלומר קרי ביה תפדה. ובהעמק שאלה הביא שרש"י גורס בגמ' תפדה תפדה. דשני פעמים כתיב לדרשא. ולדעתי נראה ברור שרש"י כוון שהמלה תפדה קרי תפדה. כמ"ש הב"ח. ולא משום כפל לשון.

וכן מוכח מלשון תוס' ר"י הזקן: תפדה קרי ביה תפדה. וגירסת רש"י היא כג"י ש"ס כתב יד מינכן: דכתיב תפדה. ולפי"ז נראה

שמצווה לפדות כו' ודומה לזה לקמן בסוגיא גבי ללמדו תורה דיליף לימוד לעצמו מקרא אחרים ולמדתם ושמרתם לעשות ולא דרשינן ולמדתם ולימדתם אלא לכללא כל שמצווה ללמד כו' ואין לומר דאמרינן דברה תורה כלשון בני אדם כמו עשר תעשר הלא פירשו התוספות בפרק אלו מציאות דלא אמרינן הכי אלא היכי דמוכחי קראי דליכא למידרשיה לרבות אבל מן הסתם לעולם דרשינן לרבויה"

ומהרש"א "בפרש"י בד"ה תפדה תפדה כו' כלומר קרי ביה תפדה עכ"ל משום דכל מלות תפדה דכתיבי בקרא גבי בכור לפי נקודות הקרי ולפי ענינו בקרא משמע שהוא צווי לפדות אחרים הוצרך לומר דקרי ביה נמי תיפדה לפדות את עצמך אבל לקמן גבי הא דמחייב איהו למגמר נפשיה דכתיב ולמדתם כו' לא הוצרך לפרש קרי ביה דלאו מולמדתם את בניכם יליף ליה דלפי נקודות הקרי ולפי ענינו משמע שהוא צווי ללמד את אחרים אלא מקרא אחרים בפשיטות יליף לה דהיינו ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם דההוא לפי נקודות הקרי ולפי ענינו ללמוד את עצמו הוא ומהרש"ל הבין דלקמן מיתורא דולמדתם קדריש ליה והקשה דהכא גבי פדה תפדה אמאי לא יליף ליה נמי מיתורא ולא קושיא היא דאימא דידע תלמודא שום דרשה בפדה תפדה ולקמן נמי גבי ולמדתם לא מיתורא קדריש ליה מקרא אחרים אלא דההוא קרא אחרים פשיטה הכין הוא כמ"ש והר"ן כתב ולמדתם ולמדתם לאו מקרא ומסורת דריש אלא שהכל בכלל המקרא דכיון שהוא מחויב ללמד לאחרים יש ללמוד תחלה עכ"ל לא ידענא מי הכריחו לכך דהא לפי מה שפרש"י דמתרי קראי ילפינן להו ללמד לאחרים מולמדתם את בניכם וללמוד בעצמו יליף ליה מולמדתם אותם ושמרתם וגו' כמ"ש הר"ן ג"כ בפירושו דהשתא כל חד מהני קראי משמעותיה הכי הוא ותו לא מידי ודו"ק" **ברש"י**).

ר"ן ד"ה לפדותו "לפדותו מנא לן וכו'. תפדה קרי ביה תיפדה ולא מקרא ומסורת דריש דהא אמרינן בסנהדרין (דף ד ב) דכל

הגירסא במכילתא לפנינו: וכל בכור בני אפדה, מנין אם לא פדאו אביו הוא יפדה את עצמו ת"ל וכל בכור בני אפדה. ובילקוט גורס: וכל בכור תפדה בשמות לד. וכ"ה בתנחומא. ולפי הנ"ל נראה שצריך לגרוס קרא שלפנינו וכמבואר בירושלמי שדורש דין זה מכאן. ולחד גירסא גם בבבלי. ומבואר מכל הנ"ל שבהלימוד מקרא שהוא חייב לפדות עצמו יש לנו ג' גרסאות בבבלי וג' גרסאות במכילתא ולימוד אחר בירושלמי, לקמן קפה").

8 יח, טו "כלפטר רחם לכליבשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכורהבהמה הטמאה תפדה".

9 יג, טו "ויהי כיהקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' כלבכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה עלכן אני זבח לה' כלפטר רחם הזכרים וכלבכור בני אפדה".

10 יח, טז "ופדויו מבןחדש תפדה בערך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא".

10* מזה משמע דכהן לא "עביד מצוה" - וראה לקמן מהצל"ח, הרא"ש וכו'.

11 ראה עד"ז בשו"ת חח"ס יו"ד ס' רצ"ד "וכיון שזכינו לדין נראה לי להיפוך מהגאון זצ"ל דלפדות ע"י עצמו ולסמוך ארובא מעליית עדיף מע"י שליח דאטו מי ליכא דעת מהרי"ו סי' קפ"ט ודעת הרמ"א שפסק בהדי' בסימן ש"ה סעי' יוד דהאב פודה אפי' כשאינו עם הבן ושם פסק שאינו יכול לפדות ע"י שליח ונהי מה שהוציא כן מלשון השואל שבריב"ש כבר דחאו האחרוני' ה"ה בעל ל"ח וצדה לדרך וט"ז וש"ך שם והכי קיי"ל דיכול לפדות ע"י שליח מ"מ הא בעלמא נמי מצוה בו יותר מבשלוחו מכ"ש הכא דנפיק מפומי דרמ"א ועוד נ"ל לפרש דעת השואל הנ"ל שכי כיון שפדיון ע"י שליח או ב"ד לית לן א"כ מ"ט מברכי' בעל ולא לפדות הבן והריב"ש שתק ל"י נ"ל כוונתו כך כמ"ש הרא"ש פ"ק דפסחי' וז"ל ולהדליק נר חנוכה אע"פ שאפשר לעשות

שכן הוא גם הפירוש בשאלתות דר"א פ' במדבר והיכא דלא פרקיה אבוה מיחייב הוא למיפרק נפשיה מ"ט קרי ביה תפדה וקרי ביה תפדה. ובהעמק שאלה מפרש שהכוונה לדרוש כפל המלים תפדה תפדה. אבל מלשונו קרי ביה מפורש שכוונתו כפירש"י שאותה המלה יש לקרוא תפדה. וכן מורה לשון הרי"ף: תפדה קרי ביה תיפדה. ובחדושי קדושין לבן הריטביא הנ"ל מפרש: ואפילו למאן דאמר יש אם למקרא ואע"ג דלא שני קרא במסורת כגון יראה י"ל דשאני הכא דתפדה גופיה שהיא מקרא איכא למשמע ביה פדיון עצמו כלומר תפדה עצמך, ואע"ג דקרא משמע דגבי אבוה קאי דכתיב וכל בכור אדם בבניך תפדה, אבל תפדה דדרשת לפום מסורת תפדה שייך למימר ביה נמי תפדה לעצמך אף למאי דקרי תפדה. והר"ן מפרש כן גירסת הר"ף: דלשון תפדה משמע תפדה אחרים או תפדה עצמך. מבואר שגורם כמו בש"ס כתי"מ: תפדה. עוד מבואר שמפרש שהכוונה להפסוק שלפנינו. ולפי"ד כל הדרשות בגמ' שם מתיחסות להקרא שלפנינו המוקדם. ראה לעיל אות קסג. ועוד שאין צריך קרא כלל לקרי אחר אלא תפדה אפשר לדרוש גם על עצמו. ומבואר שיש ג' גרסאות בגמ'. פדה תפדה. תפדה תפדה. תפדה ודי' פירושים. ולפי' א' הכוונה להפסוק שלפנינו.

וכן מפורש במדרש הגדול כאן: וכל בכור אדם בבניך תפדה. מלמד שהבן חייב לפדות את עצמו. ולא פירש איך מלמד, ומאמר זה נשמט בטעות במכדרשב"י. והובא שם במבוא עברי' דף 16. ובלקח טוב: וכל בכור אדם בבניך תפדה לרבות מי שלא פדאו אביו שהוא פודה את עצמו. לא פירש ממה הוא מרבה. ובשכל טוב: תפדה, קרי ביה תפדה, מיכן אמרו אם לא פדאו אביו יפדה הוא את עצמו, ולא זו בלבד אלא כל שהוא מצות האב לעשות לבן אם לא עשה לו אביו יעשה הוא לעצמו, מכאן אמרו חייב אדם למול את בנו ולפדותו וללמדו תורה וללמדו אומנות ולהשיאו אשה, לא עשה אביו יעשה הוא לעצמו. מדבריו מוכח שמפרש כרש"י וגרסתו אלא שהניקוד הוא אחר וצ"ב. ועל פי לשון המכדרשב"י ולק"ט יש לתקן

אף על גב שיכול לעשות ע"י שליח הוא עצמו עושה אותה ועיין ר"ן רפ"ק דפסחי בכל זה יובנו דברינו היטב מיהו טעם הדבר מסופק בידינו אי משום חבובי מצוה שיש בה שמחה לבעלי וא"כ ממילא יברך אבי הבן שהחיינו על המצוה ויפטור הכהן מלברך על הנאת עה"ז או נימא דלית בה שמחה והא דמברך בנוסח על להורות שהקב"ה הכה בכורי מצרים בעצמו ולעולם אין בה שמחה וא"כ עדיף שיברך הכהן שהחיינו שהוא שמח דמטי הנאה לידי והא עדיף טפי וק"ל שוב מצאתי כזה בצל"ח שלהי פסחיים.

וז"ל בצל"ח שם: "יש לדקדק למה הוצרך לומר מה דפשיטא ליה, ולא היה לו לשאול רק שהחיינו מי מברך. ונלע"ד דודאי היה פשוט מסברא חיצונה שיברך אבי הבן, דכיון דאיהו קעביד המצוה איהו העיקר, אבל היה ספיקא דיליה לפי שאפשר גם סברא לאידך גיסא שהכהן יברך, והוא על פי מה שנחלקו בו הרמ"א והאחרונים ביורה דעה סימן ש"ה סעיף יו"ד שפסק הרמ"א בסוף הגהה שאין האב יכול לפדות ע"י שליח. ושני האחרונים הט"ז והש"ך סק"א חלקו עליו שיכול לפדות ע"י שליח. ואם נימא כדברי האחרונים שיכול לפדות ע"י שליח, והא ודאי דברכת שהחיינו לא שייך בה שליח, וזה מסברא וא"צ ראייה עליו, ואם כן אולי לזה תקנו שהכהן יברך שהחיינו, שהכהן יכול לברך בכל עת דתמיד ממטי הנאה לידיה, אבל אבי הבן תינתן כשפודה בעצמו אבל כשפודה ע"י שליח יבוטל ברכת שהחיינו, לכך היה מסופק הבעל הבעיא שהחיינו מי מברך.

ודעת רמ"א שאינו יכול לפדות ע"י שליח מקורו הוא מדברי הריב"ש בסי' קל"א בדברי השואל, שתמה השואל על דברי הרמב"ם שפסק הפודה בנו מברך על פדיון הבן כיון שעיקרו על אב רמיא אבל ע"י שליח וע"י ב"ד לית לן. וכוננת השואל על פי מה שהביא הרא"ש בפרק קמא דפסחים רמז יו"ד בשם הריב"א דמצוה שאפשר לעשות ע"י שליח מברך בעל ומצוה שצריך לעשות בעצמו וא"א ע"י שליח צריך לברך בלמ"ד, עיין שם ברא"ש. ולפי"ז אם פשיטא לן שאבי הבן מברך בעל ורוצה להורות

ע"י שליח אורחא דמילתא הוא שכל אי מדליק בביתו משום חביבו הנס עכ"ל וה"נ הוה ס"ל להשואל אף על גב דמותר לפדות ע"י שליח מ"מ מציאת רחוק הוא חדא משום חבובי מצוה ג"כ ועוד דנ"ל דראוי לעשות זכר לבכורי מצרים דכתיב אני ולא השליח ה"נ יש לפדות בעצמו טפי מבשאר מצות שמצוה ג"כ יותר מבשלוחו ועוד הכי עדיף טפי מנר חנוכה דהתם עכ"פ משכחת לוי מי שאינו בביתו שע"כ עושה שליח המדליק עליו בביתו ואפ"ה כיון דלא שכיח שיעשה ע"י שליח מברכים בנוסח הברכה השייכות למצוה שאינה נעשית על ידי שליח לפי שיטת הרא"ש א"כ מכ"ש פדיון הבכור לפי סברת השואל הנ"ל דמצוה טפי בו מבשלוחו ובכל מקום שהאב ביום שלשים אפילו מצולת הים יכול לפדות בעצמו אם יהי הכהן מצוי לו א"כ מכ"ש דלא שכיח שיעשה שליח ויפה שאל מ"ט לא נברך כ"א בנוסח השייך למצוה הנעשית דוקא ע"י כנלע"ד סברא נכונה ואפי' אם אולי לא יכין כן בלשון השואל מ"מ הריב"ש דשתק לוי ולא דחי לוי ע"כ מטעם הנ"ל דאע"ג דפודין ע"י שליח מ"מ עיקר מצותו ע"י עצמו וא"כ לפע"ד יתד הוא שלא תמוט דע"י עצמו במקום שהוא עדיף מע"י שליח וזה נלע"ד ברור וכן נוהגי.

ובהנ"ל יש לפרש מימרא דסוף פסחי ר' שמלאי אקלע לפדיון הבן בעי מיניי פשיטא אבי הבן מברך על פדיון הבן שהחיינו כהן מברך דמטי הנאה לידי או אבי הבן מברך דעבוד מצוה ויל"ד אריכות הלשון בנוסח הברכה על פדיון הבן וגם כל הפשיטא הוא לא לצורך האיבעי ולא מענינה כלל ועוד מאי קא מבעי לוי פשיטא דמאן דעביד מצוה יש לו לברך שהחיינו ולהוציא הכהן שאינו אלא הנאת עה"ז ולא בהיפוך ע"כ נ"ל ע"פי מ"ש הראשונים דלא מברכי שהחיינו על בדיקת חמץ משום שכבר הוא התחלה י"ט של פסח וטוב לברך שהחיינו בכניסת הי"ט שהוא מצוה של שמחה ולא על בדיקת חמץ והשתא י"ל כך דהכי קאמר הא פשיטא לן שנוסח ברכת פדיון מקובלת בידינו לברך בנוסח על מפני שיכול לעשותה ע"י שליח אף על גב דלא שכיח כלל שיעשה ע"י שליח מ"מ מברך בעל ורוצה להורות

אם כן מוכח שאפשר לפדות ע"י שליח. וזה כוונת הבעל הבעיא פשיטא על פדיון הבן אקב"ו על פדיון הבן אבי הבן מברך, א"כ כיון שנוסח הברכה בעל מכלל שיכול לעשות על ידי שליח, ולכך שוב בעי שהחיינו מי מברך.

עוד נראה לי באופן אחר, והוא עפ"י מה שהשיב הריב"ש שם להשואל שלכך הנוסח בכאן דמברך בעל, לפי שמצוה זו לא נעשית ע"י אבי הבן לחודיה כמו ציצית ותפילין וסוכה שמצוה נעשית ע"י עצמו לבד, אבל מצוה זו נעשית בסיועת הכהן שמקבל הפדיון, וא"כ אפשר דמשום כי ממטי הנאה לחוד לא היה מספקא ליה כלל שיברך שהחיינו, דא"כ כל המקבל מתנה מחבירו יברך שהחיינו, ובאמת לא שייך שהחיינו בזה כי אם בהגיע לידו כלים חדשים שהוא חשוב אבל לא בשביל זוזי, אבל עיקר הספק הוא כיון שגם הכהן מסייע במצוה לכך עליו לברך שהחיינו. ואפשר שזה כוונת הגמרא דקא מטי הנאה לידיה, כלומר שאין המצוה נגמרת עד שמטי הנאה לידיה. וזה כוונתו, פשיטא דאבי הבן מברך אקב"ו על פדיון הבן בעל, וצריך לומר הטעם משום דאין המצוה נגמרת ע"י האב לחוד, לכך מספקא ליה מי מברך שהחיינו."

12) ע"פ הרא"ש (בשם הריב"א) פ"ק דפסחים סי' י "ומה שחלקו במטבע ברכות יש מהן שתיקנו בעל ויש מהן שתיקנו בלמ"ד ר"ת ז"ל היה נותן טעם לדבר דכל מצות דנעשות מיד שייך לברך עליהן על כגון על מקרא מגילה על הטבילה על נטילת ידים על הפרשת תרומה על אכילת מצה על אכילת מרור אבל להניח תפילין להתעטף בציצית ולישב בסוכה יש בהן שיהוי והלשון מורה על כך להיות מעוטר בתפילין ולהיות עטוף בציצית ולישב בסוכה לאכול ולטייל כל היום ולהדליק נר חנוכה יש שיהוי במצותה כדאמרינן בבמה מדליקין דף כא: מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. וכן לשמוע קול שופר יש שיהוי להפסקה בין התקיעות דעיקר מצות שופר על סדר הברכות. . ומה שמברכין בתפילין של יד להניח ועל של ראש על מצות משום דלא רצו חכמים לתקן שתי ברכות זו אחר

זו במצוה אחת שוות ותקנו בשל ראש על מצות שהיא גמר המצוה. וריב"א היה מחלק דמצוה דאפשר לעשות ע"י שליח מברך על אבל מצוה שהוא בעצמו צריך לעשותה צריך לברך בלמ"ד וזו היא קצת סברת הש"ס דלמול משמע דלא סגי דלאו איהו מהיל ועל שופר אנו מברכים לשמוע בקול שופר דלא סגי דלאו איהו שומע ולקרוא את הלל אע"פ דשומע כעונה כמו גבי מקרא מגילה מ"מ מצוה לענות בראשי הפרקי אע"פ דשומע כעונה".

ר"ן שם "והלכתא על ביעור חמץ, קשיא להו לרבנתינו ז"ל כיון דבלבער כ"ע לא פליגי למה אנו מכניסים ראשינו בין המחלוקת, ותירץ הראב"ד ז"ל דה"ק והלכתא דאף על ביעור חמץ להבא משמע, ומיהו אי אמר לבער לא מהדרינן ליה אלא שאינו ניכר מברכותיו שהוא תלמיד חכם וכיוצא בה בפי כיצד מברכין [ברכות לח א] דאמרי' התם במוציא כ"ע לא פליגי ואעפ"כ והלכתא המוציא ואיתמר עלה במאן דמברך מוציא זהו שאומרים עליו אדם גדול בשלמא אי אשמעינן המוציא שפיר אלא השתא מאי קמ"ל במוציא כ"ע לא פליגי, ומיהו אכתי איכא למידק למה שאלו כאן מאי מברך גבי ביעור חמץ, ולא נחלקו על כל המצוות כולן, אלא ודאי אין כל המצוות שוות, ועליה ועל כיוצא בה נחלקו, וכך אנו נוהגין לברך בקצת מצוות בעל כמילה ושחיטה ולולב, ובמקצתן בלמ"ד כתפילין וציצית וצריך טעם למה.

והכי תריצתא דמילתא, שיש לנו שני מיני מצוות, מצוות שעל כרחו יש לו לקיימן בעצמו ואי אפשר להפטר ממנה על ידי אחר כתפילין וציצית וישיבת סוכה ודומיהן, ובאלו וכיוצא בהן הכל מודים שצריך לברך עליהם בלמ"ד, לפי ששמוש הלמ"ד מורה שהמצוות מוטלות עליו, כדאמרי' לא סגי דלאו איהו מהיל, ויש מצוות אחרות שאע"פ שמוטלת עליו אפשר להפטר ממנה ע"י אחר כביעור חמץ ומילה באבי הבן. [א"ה, בדברי רבינו שעל הרי"ף כתוב כאן ומילה ופדיון הבן, וכבר האריכו האחרונים ז"ל ע"ד הרמ"א יו"ד סי' ש"ה. אבל לפי הגירסא שלפנינו לא למדנו מדברי רבינו אם

13) אבל ראה דרישה שם סי' שה סק"ג
"אם הולד וגם האב אינו בעיר נראה דאחר יכול לברך לפדות ומברך שתיים כמו האב והכהן יכול לעשות שליח במקומו לפדות את הבכור דשלוחו של אדם כמותו (ובתשובת ריב"ש סימן קל"א האריך ומשמע שם דאין האב יכול לפדות על ידי שליח וכן ב"ד אין פודין אותו ע"כ וסמ"ק כתב דאפילו בעיר אחרת שאין הבכור שם יכול לפדותו עכ"ה) וגם יכול לזכות לכהן על ידי אחר דזכין לאדם שלא בפניו" עיי"ש.

שו"ת חת"ס שם סי' רחצ "הגיעני מכתבו ע"ד מי שמינה שליח לפדות בנו בכור כי הלך לו לדרך מרחוק אם יברך השליח שהחינו הנה כשהבע"ד והשליח שניהם עומדים והשליח מוציא הבעלים בעשיית המצות כ' כנה"ג בא"ח סי' קפ"ה בביאר דעת הרמב"ם פי"א מהל' ברכות דבמצוה שהשליח צריך לברך ולא הבעלים כגון על המילה שאפי' האב עעי"ג מ"מ השליח מברך א"כ נתרוקן כח האב מהמצוה לגמרי שהרי אינו יכול לברך בעצמו וא"כ ברכת שהחינו שהוא ברכת הנהני' על שהחייהו ה' לעשות מצוה זו המוטלת על האב אין האב יכול לעשות שליח לברך במקומו אם הוא בעצמו יכול לברך והטעם משום דנחלש כחו במצוה זו ונתרוקן ממנו ולא נשאר לו כח כ"כ לעשות שליח צריך הוא בעצמו לברך שהחינו אם יודע לברך אך באותן מצות שהבע"ד בעצמו יכול לברך כגון לשמוע קול שופר נמצא לא נתרוקן כח הבעלים מהמצוה לגמרי שהרי אם הי' רוצה הי' זה תוקע והוא בעצמו מברך השתא כיון שכתו אלים יכול להרשות לשליח לברך בעדו גם שהחינו זהו כוונת כנה"ג בדעת הרמב"ם.

ולכאורה יש לעיין כיון דמברכין שהחינו על קיום מצוה והשליח המל הוא בעצמו ג"כ עושה מצוה כמ"ש מג"א סי' תל"ב סק"ו בכל המצות שהשליח מברך משום שגם הוא עושה מצוה ומכש"כ מילה שמוטלת על הב"ד ועל כל ישראל למולו מדכתיב המול לכם א"כ אמאי לא יברך השליח שהחינו על מצותו שהוא עושה כשם שכל אדם מברך שהחינו על מצותו וא"כ אפי' במצוה שאין כח לבע"ד למנות

יש שליחות בפדיון הבן] ודומיהן ומצוות הללו כשהן נעשות ע"י אחר הכל מודים שאותו אחר מברך עליהם בעל כדאמרי' בגמ' גבי מילה לא סגי' דלאו איהו מהיל, על מה נחלקו על מצוות הללו המוטלות עליו חובה ואפשר לעשותן על ידי אחר, כשהוא בעצמו עושה אותן כיצד מברך, דמר אמר, דכיון דחיובא עליה דידיה רמיא אף על פי שאפשר להפטר ממנה ע"י אחר מצי אמר לבער, ואלו אמר על בהני כיון דאפשר למימר בהו לבער [משמע מעיקרא, ומיהו כשנעשית ע"י אחר דלא מצי למימר לבער] דלאו עליה רמי, כי אמר על ביעור [לא] משמע מעיקרא, ומשום הכי מתרצינן אליביה גביה מילה לא סגי' דלאו איהו מהיל, ומר סבר דבביעור וכיוצא בו ליכא לברוכי בלמ"ד כיון שאפשר להתקיים ע"י אחר, והילכך כי מברך עליו בעל להבא משמע, ועדיף טפי מלברוכי בלמ"ד, שלמדנו מטופס הברכה זו שני דברים, חדא דלהבא משמע ועוד שאפשר להפטר ממצוה זו על ידי אחר, וגמרא הכי מיפרשא בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע ולפיכך באותן מצוות שראוי לברך עליהן בלמ"ד אין לשנות מטבען דהא להבא משמע, כי פליגי באותן מצוות שיכולות להתקיים ע"י אחר דבדידהו שייך טפי על, כדי שלא לשנות טופס הברכה בין שנעשית על ידי בעליה ובין שנעשית ע"י אחר, ואפי"ה מ"ד לבער ס"ל שעל כרחנו יש לנו לשנותה שכיון שאפשר לברך עליה בלמ"ד לפי שהמצוה מוטלת עליו חובה, אלו נברך עליה בעל הוה משמע מעיקרא, ומר סבר להבא משמע וכיון דלהבא משמע טפי ניחא לן לברוכי בהני בעל מלברוכי בלמ"ד כדי שיהא ניכר מברכותיו שהמצוה יכולה להתקיים ע"י אחר, וכדי שלא לשנות טופס הברכה בין בעל המצוה ושלוחו, ואסיקנא והילכתא על ביעור חמץ, ולפי' עליה ועל כיוצא בה שיכולה להתקיים ע"י אחר מברכין בעל דוקא, (ומיהו) [ומינה] דלמסקנא אבי הבן נמי מברך בעל וכמו שכתבתי למעלה, ובאותן שאי אפשר להפטר ממנה אלא כשמקיימי' בעצמו מברכין בלמ"ד, ולפי' אגן מברכין בתפילין וציצית ושיבת סוכה בלמ"ד, ובביעור ומילה ושחיטה בעל" עיי"ש בארוכה.

ועוד שאלת למה תקנו ברכה לכהן בפדיון יותר מבשאר מתנות כהונה כשזוכה בהן, עוד אמרת שלפי דעתך יש שבויים בנוסחא שמצאת בברכת הכהן, כי שם אומר אביו אומר זה בני בכורי דנראה דלא סגי'א אא"כ היה בכור לנחלה. ועוד שם אמו אומרת זה בכורי פרי בטני ונתחייבנו לפדותו דנראה שהיא מחוייב' לפדותו ואינו אמת. ובקשת לברור לך הסלת ולתקן לך ברכה זו.

תשובה גרסינן בשילהי ערבי פסחים רבי שמלאי איקלע לבי פדיון הבן בעו מיניה ודאי על פדיון הבן אביו מברך, שהחיינו וקיימנו מאן מברך, כהן מברך דקא מטי הנאה לידיה או דילמא אבי הבן מברך דקא עביד מצוה, לא הוה בידיה, אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה אבי הבן מברך שתיים, והלכתא אבי הבן מברך שתיים. מכאן למדו נסח הברכה שהיא בעל. ונראה הטעם לפי שאינה דומה לאותן המצות שהם בלמ"ד כגון ציצית ותפלין וסוכה לפי שזו נעשית בסיוע הכהן שמקבל הפדיון ולפי זה אף פודה עצמו מברך בעל. וכן היא בעל אף בפודה עצמו בס' המצות מקוצ"י, וכן בספר יו"ד (בסי' ש"ה). אלא שבפודה עצמו אמרו על פדיון הבכור שאין לומר הבן שאינו פודה בנו.

ולדעת הר"ם ז"ל בנסח הברכה שבאב הפודה אומר בעל ובפודה עצמו אומר בלמ"ד, אפשר לתת טעם לפי שבאב אפשר להעשות מצוה זו על יד הבן כשיגדל וכשיגדל אז אי אפשר לעשותה אלא על ידי עצמו. וגם שאם היה לו לפדות עצמו ובנו קיי"ל (קדושין כט) דהוא קודם לבנו דאלמא עקר המצוה בעצמו אלא שבקטנותו אי אפשר. ומה שלא תקנו בפודה בנו לברך על פדיון הבכור זהו להפריש בין פודה בנו לפודה עצמו ואין בזה שום חורבא דזיל קרי בי רב הוא. . ומה שאמר חמש סלעים נתחייבו בלשון רבים עולה על החמש סלעים או על פודים דעלמא. ואשר שאלת למה תקנו ברכה לכהן בפדיון יותר מבשאר מתנות כהונה כשזוכה בהן, י"ל דבשאר מתנות כהונה אינו עושה הכהן כלום רק שזוכה במתנות משלחן גבוה אבל בפדיון אף על פי שאין עושה מצוה כמו שנראה

שליח לברך שהחיינו בעדו מ"מ השליח יברך על מצות עצמו וי"ל אה"נ אך הא כנה"ג ביאר דהרמב"ם מיירי כששניהם עומדים הבע"ד והשליח וכיון שהבע"ד צריך לברך שהחיינו בעצמו שוב אין ראוי שגם השליח יברך שהחיינו כמ"ש רשב"א בתשובה סי' של"ח דמשו"ה אין הכהן מברך ג"כ שהחיינו אף על גב דמטיא ליה הנאה משום דלא תקנו ב' שהחיינו על מצוה א' וה"נ כיון שע"כ הבע"ד מברך שהחיינו כי אין השליח יכול להוציא בזה שוב אין לשליח לברך על מצותו של עצמו וא"כ תינח אם שניהם עומדים כגון במילה וכדומה ועיי' ש"ע י"ד סי' רס"ה סעי' ז' אבל בנידון שלפנינו בפדיון הבן שאין האב עם השליח יברך השליח ב' הברכו' על פדיון הבן ושהחיינו על מצות עצמו ומ"מ מהיות טוב אם ימצא דבר חדש כגון פרי יניח לפניו לאפוקי נפשי' ומ"מ העיקור נ"ל לברך שהחיינו.

אחר כמה ימים מצאתי בהגה' פרישה ליו"ד סי' ש"ה וז"ל אם הולד גם האב אינו בעיר נראה דאחר יכול לפדות ולברך שתיים כמו האב עכ"ל ואמרת' שישו בני מעי הנלע"ד כתבתי וחותרם בברוך. פ"ב יום ד' ח"י טבת תק"צ לפ"ק. משה"ק סופר מפפד"מ."

14) תשובת הריב"ש סי' קלא "עוד שאלת לתקן לך מטבע ברכה לבכור הפודה את עצמו, גם לאב הפודה את בנו הבכור. כי מצאת להרמב"ם ז"ל (בהלכות מתנות כהונה פ"א) הפודה את בנו מברך על פדיון הבן, והפודה את עצמו מברך לפדות את הבכור. גם בסדורים מצאת בפודה את עצמו לפדו' בכורי ישראל. ותמהת על הרמב"ם ז"ל למה מברך בעל, כיון דמצות פדיון הבן עקרה על האב רמיא אלא דמדיוקא דתפדה תפדה ילפינן פודה את עצמו אבל עיי' שליח או עיי' ב"ד לית לך.

ועוד שלפי שטת הרמב"ם ז"ל בלמול את בנו איפכא הו"ל לתקן האב בלמד כמו בברית מילה והפודה עצמו בעל שהוא כמו שליח. ועוד תמהת למה תקונה בעל פדיון הבן ולא על פדיון הבכור, דהא נפיק מינה חורבא דנראה דכל הבנים חייבין פדיון.

בכורות מקומו כדרכם שמאספים פסקי הלכות מש"ס לאותו מסכת שעסקה בד"ן זה".

17) דגם אם נאמר שהנתינה להכהן היא חלק מעצם הפדי' [ולא שהנתינה לכהן הוא רק כעין תנאי (ראה פרש"י בכורות נא, א "המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו שנאמר יהיה לך ופדה תפדה". ד"ה יהי לך "כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי. והאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא", וראה בארוכה ברי"ט אלגזי הל' בכורות שם סי' סז, וסי' פב] אינו נעתק מפני האריכות.

וראה ב"י סי' שה "הפריש ה' סלעים לפדיון בנו ונאבד חייב באחריותו וכו' משנה בפי' יש בכור (שם). . . ומ"ש רבינו שאם פודה עצמו מברך על פדיון בכור כ"כ הרמב"ם ופשוט הוא: ומ"ש רבינו בשעה שנותן הפדיון לכהן מברך כלומר שמברך הב' ברכות תחלה ואח"כ נותן הפדיון לכהן וכ"כ הרמב"ם, והטעם משום דכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן. ודייק לכתוב בשעה שנותן הפדיון לכהן שאם הפריש ה' סלעים לפדיון בנו אינו מברך עד שיתננו לכהן משום דכיון שהוא חייב באחריותו עד שיבא ליד כהן לא נעשית המצוה עד שיבא הפדיון ליד כהן משא"כ בפטר חמור כמו שיתבאר בסי' שכ"ה וכ"כ הרא"ש בפ"ק (דבכורות")

הרי זהו רק שהפדי' נעשית ע"י והיא מסייע בהמצוה (ראה לשון הריב"ש הובא לעיל ס"ג בדברי הצ"ח). אבל "כהן לאו מצוה קא עביד" (הרא"ש בבכורות הובא לקמן הערה 38).

18) ריב"ש בתשובה שם הובא בב"י ובדרישה שם. בריב"ש שם, שזהו טעם הרמב"ם שכ' (הל' בכורים שם ה"ה) שהפודה את בנו מברך על פדיון הבן. ופודה עצמו מברך לפדות, כיון דעיקר מצוה בעצמו אלא שבקטנותו א"א.

ועפ"י המבואר לקמן בפנים ובהערה 19 בסופה, י"ל שלכן לא הביא הרמב"ם שם ר"פ יא "מצות עשה לפדות כל איש

מההיא דרבי שמלאי מ"מ זכה בבו ונותנו לאב בפדיונו. וגם שברכה זו ברכת השבח שרומזת ליציאת מצרים ולמכת בכורות של מצרים והצלת בכורי ישראל. ויש נוסחאות שמזכיר כן בברכה בפירוש.

אמנם בספר יו"ד כתוב וז"ל וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל ולא נהגו באשכנז וצרפת שיברך הכהן ברכה זו, שלא מצינו שמברכים שום ברכה שלא הוזכרה במשנה או בתוספתא או בגמרא, כי אחרי חבור רב אשי ורבינא לא נתחדשה שום ברכה. ועוד למה יברך הכהן ואינו עושה שום מצוה אלא מקבל מתנות כהונה, ותחלת הברכה קשיא לי אשר קדש עובר במעי אמו, אי קדושת הבכור קאמר בפטר רחם תלה רחמנא, עכ"ל".

וי"ל הביאור: וצונו לפדות - מדגיש שיש כאן ענין א' (והפדי' - היא רק פעולה שלו); וצונו על פדה"ב - מדגיש שיש כאן ב' ענינים נפרדים והא' נצטווה על הב' (ע"ד "להזהיר גדולים על הקטנים").

ועפ"י? (שהפדי' וכיו"ב שברכתם ב"על" ענין נפרד מהאדם שנצטווה עלי') - אפשרי גם ע"י שליח; שייך יותר כשהאב פודה את בנו, משא"כ כשהבן פודה את עצמו (ראה לקמן הערה 18); ברכת עיקר מצות תפלין (מצוה שבגופו) "להניח תפלין" וההוספה - על מצות תפלין. ואכ"מ. וראה אנצק' תלמודית ערך ברכת המצות. וש"נ.

15) וכדמוכח עוד יותר מל' הרא"ש (והרי"ף) "על פדיון הבן ודאי האב מברך" וז"ל הרא"ש שם: "רבי שמלאי איקלע לבי פדיון הבן בעו מיניה על פדיון הבן ודאי האב מברך. שהחיינו וקיימנו מאן מברך". וז"ל הרי"ף שם: "רבי שמלאי איקלע לבי פדיון הבן בעו מיניה על פדיון הבן ודאי אבי הבן מברך שהחיינו מאן מברך כהן מברך דקא מאטי הנאה לידיה או דילמא אבי הבן מברך דקא עביד מצוה".

16) וכמו שהקשה בקרבן נתנאל שם "רבי שמלאי. ולא ידעתי על מי ועל מה הביאו הרי"ף ורבינו הך עובדא הכא כי במסי'

עיי"ש בארוכה) עדיין יש מקום לומר בפדיון הבן שהיא מצותי' דאב כאופן הב'**,

כי במילה אין ציווי מפורש שהאב צריך למול את בנו, והלימוד (שהאב צריך למול את בנו) הוא או מ"וימל אברהם את יצחק בנו" (קדושין שם) למולו מנלן דכתיב וימל אברהם את יצחק בנו והיכא דלא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהליה דכתיב המול לכם כל זכר"י או מ"ביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ירוש' שם) מצות שהאב חייב לעשות לבנו למולו. . למוהלו, ביום השמיני ימול בשר ערלתו").

משא"כ בפדיון הבן שהחיוב על האב לפדות בנו מפורש בתורה בין להבבלי (לעיל הערה 3) בין להירושלמי (וראה לקמן הערה 26).

(* בנוגע לת"ת עיי' לשון אדה"ז (הל' ת"ת בתחלתו): "אבל ת"ת מ"ע מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה אעפ"י שהקטן אינו חייב כו"י" וז"ל שם: "אף על פי שהקטן פטור מכל המצות וגם אביו אינו חייב לחנכו במצות מן התורה אלא מדברי סופרים אבל תלמוד תורה מצות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה אף על פי שהקטן אינו חייב שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בס"י (וי"ל שזה קמ"ל בהוספה זו: אעפ"י כו").

וראה פסקי דינים להצ"צ (חידושים על הרמב"ם בתחלתו (שלט, ב) ביאור לשון הרמב"ם בתחלתו (הל' ת"ת פ"א ה"ג) "וחייב לשכר מלמד לבנו ללמדו. ואינו חייב ללמד בן חברו אלא בחנם. מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם. וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד"י) "ב"מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר"י) "כיון דת"ת מחוייב האב מדאורייתא ללמד את בנו. . א"כ שמא גם על הקטן יש חיוב מדאורייתא"י וז"ל שם: "ולקמן דין ג' כתב חייב ללמוד אי"ע כשיכיר. מיהו י"ל כיון

מישראל בנו שהוא בכור לאמו הישראלית שנאמר כל פטר רחם לי. ונאמר אך פדה תפדה את בכור האדם"

ובסהמ"צ שלו (מ"ע פ' "היא שצונו לפדות בכור אדם שיתן הדמים לכהן, והוא אמרו בכור בניך תתן לי, ובאר לנו הנתונה הזאת איך תהיה והוא שנפדנו מן הכהן וכאלו הוא כבר זכה בו ונקנהו ממנו בחמש סלעים, הוא אמרו אך פדה תפדה את בכור האדם, והמצוה הזאת היא מצות פדיון הבן"י) פסוק הנאמר בו ציווי להאב לפדות את בנו (לא "בכור בניך תפדה" המובא בבבלי ולא "בכור אדם בניך תפדה" שבירושלמי) כ"א הפסוק דפ' קרח "אך פדה תפדה את בכור האדם" שלא נאמר בו ציווי להאב לפדות את בנו (משא"כ הפסוק בכור בניך תתן לי שהביא בסהמ"צ שם).

19) ב' אופנים אלו לכאורה י"ל בכמה מצות שהאב חייב בבנו קטן דקדושין שם "דת"ר האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות וי"א אף להשיטו במים".

אבל גם אם נאמר דמילה* היא מצות הבן כאופן הא' שבפנים (ראה בביאור לסהמ"צ לרס"ג להרי"פ פערלא מצוה לאלב "ועיי' באו"ז (ח"ב סי' ק"ד) שכתב וז"ל ולענין שאילתא דשאל שלמה היצחקי מן מר נתן ומר דניאל ומר אברהם בנו ומרנא יחיאל ממתא רומא ז"ל על קטן שמת קודם שמונה ימים אם צריך לחתוך ערלתו לאחר מותו ואם לאו. כך היא התשובה. ודאי נהוג נשי למחתכ"י וכו'. אבל לאו מצוה היא וכו'. וכי יהיב קוב"ה מצוות לחיי הוא דיהיב ולא למית. דכיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות וכו'. וכן הורה רב האי גאון מהאי קרא ואתה את בריתי תשמור. כל שישנו בשמירה ישנו בברית יצאו מתים שאינם בשמירה וכו' עכ"ל עיין שם. הרי להדיא דאפילו בקטנותו עיקר חובת המצוה עליה דקטן גופי' הוא דרמיא. ובמקום שהוא פטור פקע המצוה גם מאותן שנצטוו לעשותה תחתיו. והילכך שפיר שייך לומר דאם לא מהלי' אביו מיחייבי אחריני להטפל במצוה זו. משא"כ במילת עבדים"

בנו מברך למול את הבן". אבל עפ"י צ"ע דברי הרמב"ם בפיה"מ וכו', ראה לקמן סוף הערה 26.

20) ראה חינוך מצוה שצ"ב בסופו: "ולפי הדומה שהאב חייב לעולם לפדות בנו ואפילו אחר שהגדיל הבן המצוה מוטלת על האב וכמו שאמר הכתוב וכל בכור אדם בבניך תפדה הרי שהטיל המצוה על האב וכן נראה בקדושיין".

וראה שו"ת הרשב"א ח"ב סי' שכא "שאלת ראובן בכור יעקב ולא פדאו אביו והגדיל ועדיין יעקב קיים. ובא עכשו ראובן לפדות את עצמו ולא הניחו אביו וא' שהוא יפדנו, שזו מצוה האב על הבן. והבן טוען שכיון שגדל פקע זכות האב מיניה ועליו לפדות את עצמו. ואמרת שנסתפק לכם הדבר. והסכמתם לפדות שניהם וליתן זה חמש סלעים וזה חמש סלעים. ואחר כך יחזיר להם הכהן חמש סלעים. ואסרתם לברך מן הספק. ובקשתם עכשו לעמוד על דעתו.

תשובה נראין לי הדברים פשוטין שלא פקע זכות האב לעולם ואם בא לפדות פודה ואם הגדיל הבן. שמצות הבן על האב ומשבא הבן לכלל שלשים יום חל חיוב פדיונו על האב. אלא שאם לא רצה האב לפדות ויש לו נכסים לבן או שמת האב הבן חייב לפדות את עצמו. והגע עצמך, אימת פקע זכות האב ואימת פקע שעבוד הפדיון מנכסיו וחל על הבן. וכי נתנה התורה זמן לחיובו של אב. ותדע לך שאפילו הגדיל ואפילו יש לו נכסים שעבוד מנכסיו האב לא פקע שהרי שנינו מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים. מת האב והבנים קיימין רבי מאיר אומר אם נתנו עד שלא חלקו אם כן נתנו ואם לאו פטורין. רבי יהודא אומר נתחייבו הנכסים. ופירשו בגמ' דאי איכא נכסים טובא לכ"ע אפילו חלקו חייבין דאשתעבדו להו נכסי דאב אלמא אף על גב דהגדיל ואית להו נכסי טובא לא פקע שעבוד האב. דאלו פקע וחייל אבן כל חד וחד לידחייה.

ומיהו אם רצה הבן לפדות את עצמו בין יש נכסים לאב בין שאין לו פדוי. מדכת' תפדה.

דת"ת לא דמי לשאר מצות דבשאר מצות אין האב מחוייב לחנך בנו מדאורייתא אלא מד"ס אבל בת"ת מחוייב האב מדאורייתא ללמוד את בנו כמ"ש אאזמו"ר רפ"א מהל' ת"ת א"כ שמא גם על הקטן יש חיוב מדאורייתא. וכה"ג איכא מ"ד בפ"ה דנדה (דמ"ו סע"א) דקטן שהקדיש ואכל לוקה ואע"ג דלא קי"ל כן מ"מ גבי ת"ת אפשר דמיחייב ועוד דהא אמרי' כל שאחרים מצווין ללמוד מצווה ללמוד א"ע כנ"ל. א"כ כיון שהקטן אביו מצווה ללמוד י"ל דגם הוא מצווה ללמוד א"ע."

והא דלא אמרינן כן גם בפדיון הבן ומילה (שיתחייב הבן כשיכיר - עוד קודם שיגדיל) י"ל:

בת"ת החיוב דאורייתא הוא שהאב ילמוד עם (וביחד עם) בנו (היינו שהבן עצמו יכיר וילמוד תורה) ולא עוד אלא שהלימוד הוא באופן שהבן "ירגיל עצמו לקרות בתורה" (שו"ע אדה"ז שם "ומאימתי אביו חייב ללמוד משיתחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה וגו' . . . עד שיהא בן חמש שנים דהיינו בשנה חמישית שאז מלמדו לקרות תורה שבכתב מעט מעט בביתו עד שיהיה בן שש או בן שבע וקודם לכן בשנה הרביעית מלמדו אותיות התורה כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה בשנה חמישית" - מהרמ"א סרמ"ה ס"ח "ומ"מ מיד שיהיה בן ג' שנים שלימות מלמדין אותו אותיות התורה כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה")

- משא"כ בפדיון הבן ומילה שכל מעשה הפדיון והמילה הוא מצד האב ורק שהמצוה מתקיימת בגוף הבן. ודוק.

(נוסף לזה י"ל ע"ד המבואר בתשובת זכרון יוסף (הובא בפתחי תשובה ליו"ד סי' שה סקכ"ה [נעתק לעיל הערה 5]) דבפדיון הבן ומילה אם יקיימנה עכשו לא יוכל לקיימה כשיגדל, משא"כ בת"ת).

** אבל לפי מש"כ בריב"ש טעם הרמב"ם דבפודה את בנו מברך על כו' (ראה בהערה 18) - מבואר להיפך דהרי במילה כתב הרמב"ם (רפ"ג מהל' מילה) "ואם מל את

וכל הקודם בפדיונו זכה ומברך על פדיונו שהמצוה מוטלת על שניהם. ומיהו מסתבי שהאב קודם שמצות הבן על האב. ואם לא רצה האב לפדות אחר שהגדיל הבן ויש לו נכסים אין כופין את האב אלא הבן עיי"ש (הובא בב"י ובב"ח יו"ד סי' ש"ה).

וכן משמע בלבוש שם "בשעה שנותן הפדיון לכהן מברך, ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן ושהחיינו, ואחר כך נותן הפדיון לכהן שכל הברכות הם עובר לעשייתן, ואם לא פדאו האב ופודה את עצמו אומר על פדיון הבכור ושהחיינו. ומה שמברכין בעל ולא בלמ"ד, משום שאין המצוה בידו לבדו לעשות שהרי נעשית בסיוע הכהן שמקבל הפדיון. . האב עצמו צריך לפדות, שהרי הוא מצוה דרמיא רחמנא עליה כמו תפילין וציצית שצריך לעשות בגופו ולא על ידי שליח, ואפילו ביי"ד אין יכולין לפדותן בלא האב, אלא אם לא פדאו האב צריך הוא בעצמו לפדות את עצמו כדילפינן מפדה תפדה".

(21) ראה קה"ע שם (הובא לעיל הערה 4).

(22) ראה בהנסמן לעיל הערה 7.

(23) ועפ"ז יש להוסיף ביאור (נוסף על המבואר במנ"ח וז"ל שם: "ואם לא פדאו האב בין במזיד בין בשוגג או באונס חייב הבכור לפדות עצמו כשיגדיל דהמצוה הוא הן על האב והן על עצמו ואם לא פדאו האב עד שהגדיל מכל מקום לא פקע המצוה מעל האב והאב מחויב במצוה זו אך דעליו מוטל ג"כ אבל המצוה לא נפקע מהאב כן כי הרהמ"ח וכי דנראה כן במס' קידושין והיינו דכולל הרבה דברים להשיאו ולפדותו וכו' וכמו להשיאו דהוא בגדלות ובפסוק כתיב בכור בניך וכו' וגדול ג"כ בכלל בן וגם בדף כ"ט סובר ר"י הוא לפדות ובנו לפדות בנו קודמו שזה מצותו על אביו וכו' מבואר אף דהוא גדול מכל מקום מצותו על אביו ובזה לא פליג הת"ק רק ס"ל דמצוה דגופו עדיף עיי"ש. וע"ל בהלכות מילה מיי"ש) **במה שמסיים בחינוך (הובא לעיל הערה 20) "וכן נראה בקידושין".**

(24) ראה שו"ת חת"ס שם סי' רצג: "אלא עיקר המצוה על האדם לפדות את בנו זהו את בכור בניך תפדה ואי לאו ריבוי דתפדה לא הי' הגדול יכול לפדות את עצמו כלל ורחמנא רבה" וז"ל שם: "יקרתו הגיעני על דבר לפדות את הבכור על ידי שליח שדעת רמ"א י"ד סי' ש"ה שלא לפדות על ידי שליח והוא מתשו' הריב"ש סי' קל"א ותפסו כל האחרונים שלא נמצא כן בריב"ש אלא בדברי השואל והריב"ש לא חש להשיבו למה יגרע מצות פדיון הבן משארי מצות, ופר"מ כי להצדיק הצדיק מעיקרא דמריב"ש גופה מוכח דאין לפדות על ידי שליח דהרי הריב"ש כי דלהכי מברכין על פדיון הבן ואין מברכין לפדות משום דכח הכהן מעורב ואין נעשה על ידי עצמו אלא להרמב"ם דכי האב הפודה על ידי עצמו מברך לפדו' אם כן ליתא להאי טעמא ע"כ צ"ל טעם אחר לפי שבאב אפשר לעשות המצוה על ידי הבן כשיגדל וכשיגדל אז א"א לעשות אלא על ידי עצמו וגם שאם הי' לו לפדות עצמו ובנו קיימא לן דהוא קודם לבנו אלמא דעיקר המצוה בעצמו אלא שבקטנותו א"א

וכי הכ"ג שמה שכי בתשו' הרשב"א ח"ב סי' שכ"א דגם כשהגדיל הבן אם רצה האב לפדות הוא קודם לבן אם הקדים ופדה את עצמו זכה ואף זו כי הכ"ג דמדברי ריב"ש דלעיל נראה שחלק על רשב"א ואף זו כי מעלתו דנרא' דעיקר חיוב פדיון על הבן ואין על האב כלל אך בקטנותו אין יכול לפדות את עצמו שוי' רחמנא האב שליח לבן ומשום הכי כשהגדיל ויכול לפדות א"ע פסקו שליחות דאב והרי זה דומה לנערה שהיא ואביה מקבלי' קידושין וכתבו הראשונים דנערה רחמנא שוי' שלוחה דאב משום הכי אין הנערה יכולה לעשות שליח כיון שהיא עצמה אינה רק שליח האב דע"כ רחמנא שויה שליח והאריך מעלתו בחריפות ובקיאיות דאין הטעם משום מילי לא מימסרן לשליח אלא הטעם משום שהיא נעשית שליח בע"כ של אב דרחמנא שוי' אין לה כח לעשות שליח אחר כמה שכי הרמ"א ולפי זה היינו דוקא האב אינו יכול לעשו' שליח אבל גדול הפודה את עצמו שפיר יכול לזכות את עצמו על ידי שליח

כמו בכל התורה כולה אלו הם תוכן דבריו .
ועוד בנדירים ט"ו ע"א פריך הש"ס אלא
מעשה יביא אדם פסח על חברו שכן אדם
מביא על בניו ועל בנותיו הקטנים וכו'
ומשני שה לבית אבות לאו דאורי"י ע"ש
ואם כן אף אגן נמי נימא יפדה אדם חבירו
הבכור שלא מדעתו שכן אדם פוטר בנו
הקטן וכ"ת ה"נ אם כן פשיטא שהגדול
יברך על פדיון כיון שנפטר על ידי אחר שלא
מדעתו וק' על הרמב"ם שכתב שהגדול
מברך לפדות אע"כ א"א לומר בשום אופן
שיהי' החיוב על הקטן והאב נעשה שלוחו
זה א"א אלא עיקור המצוה על האדם
לפדות את בנו וזהו את בכור בנך תפדה ואי
לאו רבוי דתפדה תפדה לא ה"י הגדול יכול
לפדות את עצמו כלל ורחמנא רבה".

וראה בארוכה ציונים לתורה (להר"י ענגיל)
כלל לז, דחיוב הפדיון על האב לפדות את
בנו הוא חיוב עצמי ופדיון עצמו (לכשיגדיל)
הוא רק חיוב השלמה עיי"ש וז"ל שם :
"הנה בחידושינו לקידושין הבאנו רא"י
לסברא זאת מש"ס שם (דף כ"ט ע"א) ת"ר
הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו, ר'
יהודה אומר בנו קודמו שזה מצותו על אביו
וזה מצות בנו עליו ואינו מובן כלל לכאורה
דמה בכך דזה מצותו על אביו סוף סוף הרי
הדין דאם לא פדאו אביו חייב לפדות את
עצמו וא"כ הוא נמי סוף סוף כיון דלא פדאו
אביו הרי הוא חייב עתה לפדות את עצמו
ומה בכך ה"י בקטנותו המצוה רק על אביו
מ"מ עתה שהוא גדול ולא פדאו אביו הרי
הוא חייב עתה לפדות את עצמו ומדוע
יוקדם לזה החיוב שהוא חייב עתה לפדות
א"ע מה שהוא מחויב ג"כ לפדות את בנו
ואולם לסברת הרוקח הנ"ל מובן לנכון
בס"ד דגבי פדיון הבן נמי כיון דנאמרה
המצוה בעצם וראשונה שהאב יפדה את בנו
כדכתי' כל בכור בניך תפדה ורק שנאמר עוד
קרא דפדה תפדה אהיכא דלא פרקי' אבוה
דמיחייב איהו למיפרק נפשי' כמבואר שם
בגמ' וע"כ חיוב זה הוא רק השלמת חיוב
הפדיון שנאמר בעצם וראשונה על האב
וע"כ כיון שיש עליו עתה חיוב פדיון בנו
שהוא חיוב עצמי וחיוב פדיון עצמו שהוא
רק חיוב השלמה ע"כ חיוב עצמי קודם
לחיוב השלמה וכמו לענין תפלה דקיי"ל

דאם טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה
שתים דצריך להקדים תפלת המנחה ואח"כ
להתפלל תפלת שחרית מפאת דחיוב תפלת
המנחה דהוא חיוב עצמי קודם לחיוב
תפלת שחרית דהוא רק חיוב השלמה לשל
שחרית וכמבואר ברי"ף וראשונים בברכות
פ' תפלת השחר שם, וע"כ גם כאן חיוב
העצמי קודם לחיוב דהשלמה וזהו שאמר
ר' יהודה בנו קודמו שזה מצותו על אביו
היינו דעיקר החיוב בעצם וראשונה הרי
הוא על אביו וא"כ מה שהוא חייב עתה
לפדות א"ע הרי הוא רק השלמת חיוב האב
ואילו בנו מצותו עליו בעצם וראשונה ולכן
חיוב עצמי קודם לחיוב השלמה וכנ"ל"
עיי"ש בארוכה.

וראה צפע"נ (מהדו"ת מז, ד "ילפינן
בקדושין דף כט, דאי לא פרקיה אבוה
מחויב הוא לפדות את עצמו, והנה כתב
רבינו בפ"ד מהל' ביכורים ה"ה, דאף דגבי
פדיון בנו מברך על. כמבואר בסוף פסחים,
מ"מ אם פודה עצמו מברך לפדות, להיפך
ממילה, דאם מל את עצמו מברך על, ואם
מל אותו אביו מברך למול, והטעם דבפדיון
האב הוא דבר נמשך לא נפסק, ר"ל שלכך
הבן אין צריך לפדות את עצמו מחמת
שהאב פדה אותו, ונ"מ כגון אם לאחר
שפדאו האב נמצא הכהן חלל, אז אף למ"ד
בירושלמי תרומות פ"ח דאף דגבי קדשי
הגבול מהני בדיעבד בחלל וקיום הפעולה
ע"ש, אבל גבי פדיון הבן לא מהני, מחמת
שני גדרים, א' משום דרק בתרומה ומתנות
כהונה דכבר חל עליהם גדר המציאות שיפר
י"ל דבדיעבד הוה נתינה, אבל גבי פדיון הבן
וכן ראשית הגז דכל זמן שלא בא ליד כהן
לא חל עליהם כלל שם הדבר עדיין, וא"כ
י"ל דמה מועיל שבא ליד החלל, הא עדיין
לא בא ליד כהן ולא חל הדבר עליו כלל וכו'
. . והכי נמי גבי פדיון הבן דבר הנמשך
לפטור את הבן עצמו כשהגדיל אם נמצא
חלל נתבטל הפדיון, וכמו שהחיוב הוא דבר
נמשך, כמ"ש התוס' בכורות דף מט ע"ב,
וכן הפדיה נמשכת, ולכך מברך על, ולכך
קיימא לן ג"כ בבכורות דף נא ע"ב, וכן דייק
שם בתוס' דאם נתן הפדיון לכמה כהנים
בזה אחר זה מצטרף רק כשפדאו האב, אבל
כשפודה הוא את עצמו דאז הוה זה גמר אז

משא"כ להבבלי (קדושין שם) שנלמד מהכתוב "וימל אברהם את יצחק בנו", י"ל שהיא מצותי דאב (אבל ראה לעיל הערה 19).

ועפ"ז י"ל שמזה הנפק"מ כשיגדיל הבן אם ישנו עדיין החיוב על האב, ראה פיה"מ להרמב"ם סופי"ט דמס' שבת "דכשיגדיל הילד ויגיע לזמן חיוב המצוה נפטר כל אדם ממילתו כו" וז"ל שם: "וממה שאני חייב להזכיר בכאן, שהאדם כשעבר ולא מל את בנו או יליד ביתו וחס עליו ביום השמיני, עבר על מצות עשה גדולה וחמורה כי אין בכל המצות כמוה, ולא יתכן לו לעולם לשלם זאת המצוה. . וכשיגדל הילד ויגיע לזמן חיוב המצות, נפטר כל אדם ממילתו ונתחייב הוא למול את עצמו מיד, וכל זמן שלא ימול עצמו הוא עובר על מצות עשה עד שימול. וכשימול ואפילו באחרית ימיו אז עשה מצוה וסר ממנו העוון. ואם מת והוא ערל אז יהיה מחוייב כרת הנזכר בתורה במי שלא ימול. ואיני יודע בכל המצות מצוה כזאת, רוצה לומר שלא יתחייב בה מלקות, והוא מכשול גדול כדי שימות החוטא בחטאו".

וראה מנ"ח מצוה ב "מבואר בש"ס ור"מ פ"א מה' מילה ה"א וז"ל מצוה על האב למול את בנו ועל הרב למול את עבדו יליד בית ומקנת כסף עבר האדון והאב וכו' וב"ד מצווים למול הבן והעבד וכו' כשיגדל חייב למול א"ע וכו' ונדרש בש"ס מקראי ע"ש. והנה מבואר דעיקר מצוה על האב כלשון הש"ס היכי דלא מלו אבוהו מחוייבים הב"ד וכן מבואר בר"מ דאין מלין בנו של אדם שלא מדעתו ואני מסופק אם הגדיל שמצוה גם כן עלי' רמיא ומחוייב למול עצמו אם ג"כ מצוה על האב ולא נפקע המצוה מאתו א"ד דהמצוה על האב רק בקטנותו אבל כשהגדיל אין חיוב המצוה על האב רק עליו ומלשון הרהמ"ח שכתב על מי וכו' מילת בניו הקטנים נראה קצת דוקא בניו הקטנים וני"מ דאם האב בעצמו מוהל מחוייב למול בעצמו בגדלותו ג"כ לשיטת הש"ך ח"מ סי' שפ"ב שאסור לכבד אחר ובגדלותו אם רוצה הבן למול א"ע והאב ג"כ רוצה למולו אם לא נפקע מצות האב

מברך לפדות, ואז אם נמצא הכהן חלל לא איכפת לו, ואז צריך ליתן בבת אחת, ואז חל עליו שם מתנות כהונה משעת נתינה, ואם כן נמצא דגבי אב החיוב הוא נמשך, ולכך אם יש לו שני ראשים צריך ליתן בעד שניהם" עיי"ש בארוכה.

השלמה ע' 46 "באמת נראה דרבינו ס"ל בהל' בכורים פ"א דיש נ"מ בין פדיון האב לעצמו, דאב יש עליו ב' חיובים המצוה של הפדיון והמתנה, ולכך חזינן גבי בן חלל אם מת האב לאחר ל' הוה כמו שפדהו כמבואר שם דף מז ע"ב, ור"ל דהוה כמו שקיים המצוה אף דלא נתן כלום. . עכ"פ גבי אב יש עליו גדד מצוה מלבד החיוב של מתנות כהונה וא"כ ממילא הוה דבר נמשך לא בגדר פטור ולכך מברך על פדיון, אבל הבן עצמו הוה רק כמו פריעת חוב שצריך ליתן מתנות כהונה, וזה ר"ל הגמרא שמצותו על אביו שהמצוה הוא רק על האב ועל הבן הוא רק בגדר חוב דמתנות כהונה, ולכך הוא עצמו מברך לפדות" עיי"ש. הובאו במפענח צפונות ע' קכג"ד).

25) ראה ל' החינוך שם "עבר האב ולא רצה לפדותו כו" וז"ל שם: "מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (שם מט, א) שמצות הפדיון הוא, משיש לו שלשים יום ומעלה, שיצא מכלל נפל, שנאמר (במדבר יח טז) ופדויו מבן חדש תפדה. ומצוה זו (קדושין כט, א) מוטלת על האב, עבר האב ולא רצה לפדותו מצוה על הבן לפדות עצמו משיגדיל, והפדיון הוא, בין בכסף השוה חמש סלעים".

26) וי"ל שעד"ז הוא בנוגע למילה דלשיטת הירושלמי היא מצותי דהבן, כי מה שהאב חייב למול את בנו נלמד בירושלמי מהכתוב "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" שלא נזכר בזה (ציווי) שהאב ימול את בנו, (ו"ימול" - פשוטו הייך בעצמו) אלא שמובן שביום השמיני א"א לו (להקטן) למול א"ע (ראה קה"ע שם "ביום השמיני ימול וגו': א"כ ודאי דלאו אקטן מוטל לעשות רק על האב"),

הוא תמיד ע"ע מה שהוטל על האב היא מצוה אחרת והזמן גורם שיש להמצוה משך זמן שנים עד הגדלות ומה לי לולב שיש לו זמן שבעה ימים או זמן ארוך י"ג שנים כיון דיש לו זמן הו"ל זמ"ג ול"ל קרא אע"כ דאין לה הפסק דעל האב מוטל לעולם אף בגדלותו אך הרבה תירוצים נאמרו על קושית התוס' ויבוארו אי"ה בדברינו" עיי"ש בארוכה.

(27) דלכאורה כ"ז מיותר כאן והול"ל על פדיון הבן אבי הבן מברך (ע"ד לשון הרא"ש והרי"ף).

(28) ראה בשו"ת חת"ס שם סי' רצ"ג בתחלתו [נעתק לעיל הערה 24] (מש"כ הר"ש להחת"ס) "אך בקטנותו אין יכול לפדות א"ע שוי' רחמנא האב שליח לבן ומשום הכי כשיגדיל ויכול לפדות א"ע פסקי' שליחות דאב".

(29) רמב"ם הל' ברכות פי"א ה"י "אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה אותה לאחרים מברך קדם עשיתה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות. אבל אינו מברך שהחינו אלא על מצוה שעושה אותה לעצמו". אבל ראה בהנסמן לעיל הערה 13.

(30) ראה תוס' ד"ה לאחר בכורות מט, א וז"ל בגמ' שם: "מת הבן בתוך שלשים יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר לאחר לי יום אע"פ שלא נתן יתן". וז"ל בתוס' שם: "בפסחים בסופו (דף קכא:) אמרינן דאבי הבן מברך שתים ויש לספק כיון שמת אם מברך שהחינו מכיון דזוכה לקיים המצוה ואין לתמוה אהא דלא מברכינן שהחינו על כל מילה ומילה כמו על כל פדיון הבן דשאני מצות פדיון הבן דלא שכיחא".

מאירי סוף פסחים "פדיון הבן הרי הוא בא לזמן שהרי אין זמנו משנולד עד שלשים יום ומתוך כך מברכינן בה שהחינו וכן מברכינן בה אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן וברכות אלו אבי הבן מברך את שתיהן על הפדיון הבן שהמצוה שלו ושהחינו על שזכה לזמן קיומה ושמה תאמר יברך הכהן שהחינו שהרי ההנאה שלו הרי יש בזכותו

האב קודם ואם לאו בודאי בנו אם יכול למול בעצמו אסור למול אפילו ע"י אביו וגם אם קדם אחד מהם ועשה המצוה לענין ליתן לחבירו האב לבן או הבן לאב יו"ד זהובים לדעת הסמ"ע שם דמי שעליו עיקר המצוה מחויב התופס ליתן לו יו"ד זהובים ועוד נ"מ אם האב מברך ברכת להכניסו או אפשר נפקע המצוה מעליו כשיגדיל וגם נ"מ לענין אם אי אפשר למולו בלי שכר אם האב מצווה מחויב הוא ליתן ואם א"מ אינו מחויב יותר מכל ישראל עיין יו"ד סי' רס"א ולכאורה דעיקר המצוה על האב דחושב שם בש"ס כל דבר דהאב מחויב למול ולפדות ולהשיאו אשה וכו' ולהשיאו אשה ודאי בגדלותו אם כן למולו ולפדותו נמי אך מכל מקום צ"ע דכל הדברים ילפינן שם מקראי ולא נזכר דוקא בנים קטנים כמו פדיון דכתיב בכור בניך וגדול נמי בכלל ות"ת ילפינן מן ושנתם לבניך וכו' או להשיאו אשה דנלמד מקרא וקחו לבניכם נשים אבל גבי מילה דעיקר הילפותא דאב מצווה על בנו הוא מן פסוק וימל אברהם את יצחק בנו וכו' כאשר צוה אותו אלקים מוכח דנצטוה ע"ז ומילת יצחק הי' בן ח' ימים ואפילו אם נאמר דאפילו אחר זמנו חייב אביו מכל מקום היינו בקטנותו אבל בגדלותו אפשר דלא חייבה התורה רק לבן ולא לאב.

שוב ראיתי בדברי הרב המחבר מצוה שצ"ב כתב וז"ל ולפי הדומה שהאב חייב לעולם לפדות בנו ואפילו לאחר שיגדיל הבן המצוה מוטלת על האב וכמשי"ה וכל בכור אדם בבניך תפדה הרי שהוטל המצוה על האב וכ"נ בקידושין עכ"ל אתה רואה שהרהמ"ח נסתפק בזה וכתב ולפי הדומה וכו'. אך דעתו נוטה שחייב לפדות מחמת המקרא אם כן כאן דאדרבא הכתוב מיירי בקטנותו אפשר אי"ח בגדלותו וצ"ע ולא מצאתי להמחברים שירגישו בזה ולכאורה ילה"ר מהתוס' קדושין י"ט ד"ה אותו שהקשו ל"ל קרא דאותו שאין אשה מצווה למול את בנה הא ה"ל מעשהז"ג דאינו נימול אלא לשמונה וי"ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לו הפסק לאו זמ"ג הוא עכ"ל ואי אמרת דבגדלותו אין האב חייב אם כן אכתי ה"ל זמן גרמא דנהי דמצות המילה

פסידא לשאר כהנים שהיו ראויים לה כמוהו אלא אבי הבן מברך את שתיהן ואח"כ נותן את הפדיון לכהן" עיי"ש.

ר"ן סוכה פ"ד "וכמו כן יש לדקדק משם דשהחיינו לא מברך ליה מדלא חשיב ליה התם ובפי' ר' אליעזר דמילה (דף קלו ב) בהדי ברכות מילה אבל לא פירש מפני מה תקנו במקצתן שהחיינו ובמקצתן לא תקנו ולי נראה דשהחיינו דמצות בזמן תלי כדמוכח בסוף פרק בכל מערבין (דף מ ב) דאמרי' ברי"ה ויה"כ דכיון דמזמן לזמן קאתי אומר עלייהו זמן הלכך סוכה ולולב ומקרא מגילה מזמן לזמן קאתו ופדיון הבן אף על גב דלאו מזמן לזמן קאתי אפי"ה כיון שהיא מצוה תלויה בזמן לי יום של תינוק שיצא מכלל נפל ונכנס לכלל קיימא וחיות שפיר שייך לברוכי ביה שהחיינו אבל תפילין ומילה לא תלו בזמן והלל של בי ימים טובים נמי אף על גב דתלו בזמן כיון שתקנו לומר על כל צרה וצרה שלא תבא על הצבור אין זמנו קבוע וצ"ע לפ"ז למה אין מברכין זמן על ספירת העומר וראיתי מי שכתב שאם לא ספר בלילה לא יספר ביום כדתנן כל הלילה כשר לספירת העומר משמע דהא ביום לא יצא ומשום הכי לא אמרי' ביה זמן".

31) סדר ברה"נ לאדה"ז רפי"ב "כל שמחת לבב הבאה לאדם מטובת עולם הזה חייב לברך עליה ואם אין עמו שותף בטובה מברך שהחיינו ואם יש עמו שותף בטובה מברך הטוב והמטיב".

וראה רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ז "אמרו לו מת אביו וירשהו. אם יש עמו אחין מברך בתחלה דין האמת ואחר כך הטוב והמטיב. ואם אין עמו אחים מברך שהחיינו. קצרו של דבר כל דבר טובה שהיא לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב. וטובה שהיא לו לבדו מברך שהחיינו".

32) טושו"ע או"ח סי' רכג וז"ל בטור שם: "בנה בית חדש או קנה כלים חדשים ל"ש היו לו כיוצא באלו תחלה או קנה וחזר וקנה מברך על כל פעם שהחיינו ואיתא בירושל' לאו דוקא חדשים אלא ה"ה נמי

ישנים אם הם חדשים אצלו ונקט חדשים לאפוקי אם מכרן וחזר וקנאן כתב א"א הרא"ש ז"ל שבשעת קנין יש לו לברך אע"פ שעדיין לא נשתמש בהן שאין הברכה אלא ע"י שמחת הלב שהוא שמח בשעת קנייתן. כתבו התוספות שאין לברך אלא על דברים חשובים דומיא דבנה בית חדש אבל דבר שאינו חשוב כ"כ כגון חלוק או מנעלים ואנפילאות אין לברך עליו וא"א הרא"ש ז"ל כתב יראה לי שהכל הוא לפי מה שהוא אדם יש עני שמח בחלוקו יותר מעשיר בכלים חשובים".

ברה"נ שם ס"ב "כיצד בנה בית חדש או קנה. או קנה בגדים חדשים. אפילו יש לו בית ובגדים כיוצא בהם צריך לברך שהחיינו וכן אם קנה וחזר וקנה צריך לברך על כל פעם ולא על חדשים בלבד אלא אפילו ישנים כל שהם חדשים לו שלא היו שלו מעולם אבל אם היו שלו ומכרם וחזר וקנאם אינו מברך עליהם. ואם קנה בגד להתכסות בו פעם הוא ופעם בני ביתו מברך הטוב והמטיב הואיל ויש עמו שותף בטובה".

וה' "וכל זה בבגד חשוב שלבו של אדם שמח בו אבל על דבר שאינו חשוב כל כך כגון חלוק או מנעלים ואנפילאות אין לברך עליהם ואם הוא עני ושמח בהם יברך ועשיר גדול שקנה בגדים חשובים שאינו שמח בהם מפני שאינם נחשבים אצלו לא יברך ובמדינות אלו נוהגין שאפילו עני אינו מברך על חלוק ומנעלים וכיוצא בהם. על שאר כלי תשמישי אדם אפילו כלי כסף וזהב אין נוהגין לברך כלל לא בקנייתם ולא בתשמישם וכן עיקר וכן בספרים".

33) וי"ל שזהו דיוק לשון הרשב"א שכתב (תשובות הרשב"א ח"א סי' שלח): ומאן דבעי לה (אם הכהן מברך שהחיינו או האב) משום דאיכא ברכת שהחיינו בהאי מצוה מספקא לנא מאן מינייהו מברך" וז"ל שם: "שאלת הא דאסיקנא בפדיון הבן דאבי הבן מברך שתים. אמאי לא מברך נמי כהן שהחיינו? יברך אבי הבן דקא עביד מצוה. ויברך נמי כהן דמטי הנאה לידיה? תשובה מסתברא דכהן לא מברך משום

אוכלין . . הכא במאי עסקין דלא חשיב עליה, וטעמא מאי מטמאי רבנן אמרוה רבנן קמיה דרב ששת הואיל ואיסורו חישובו [רש"י: איסור דאסר ליה רחמנא לישראל משויא ליה אוכל דכיון דאסר ליה מכלל דראוי לאכילה לעובד כוכבים הוא]" עיי"ש.

רש"י ד"ה חלה (ביצה כז, ב) וז"ל בגמי שם: "בהמה שמתה לא יזינה ממקומה ומעשה ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנטמאת ונכנס לבית המדרש ושאל ואמרו לו לא יזיז ממקומם". וז"ל ברש"י שם: "אינה ראויה לכהן היום דהא באכילה אסורה לעולם ובהסקה או לתתה לכלבו ביי"ט אסור דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו"ט ואפילו ע"י אכילת בהמה דקי"ל שאין שורפין קדשים ביי"ט ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא דהא אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט הבערה לצורך היא דהדלקת נר ביו"ט לצורך אכילה היא ומותרת אפילו הכי בשמן שרפה לא והוא שמן תרומה שנטמאת דגזרת הכתוב היא שאין קדשים טמאים מתבערים ביו"ט דרחמנא אחשבה להבערתן דכתיב באש ישרף (ויקרא ז': י"ז) הלכך מלאכה היא".

ולכאורה עפ"ז אם הוא ספק בכור שאז אין האב יכול לברך, גם הכהן אינו יכול לברך שהחיינו; אבל י"ל דגם ספק מצוה אחשבי' להנאה ומברך.

וראה שו"ת חת"ס שם סי' רצט "וני"ל עיקר לדינא בכל הנ"ל באם הפילה ובדקוה הנשים והציצו בו שאינו מרוקס חייב מעיקור הדין בפדיון כמהרי"ק וכהכרעת רמ"א ז"ל ואם ירצה לחוש לדברי ח"צ משום ספק ברכה יאמר בלי שם ומלכות ואמנם שהחיינו יברך הכהן ויוציא את אבי הבן דהרי שלהי פסחים הוה ס"ל מעיקרא דהכהן יברך הואיל ומטי הנאה לידי ונהי דמסקי' אבי הבן מברך היינו משום דמברך על המצוה עדיף מכהן שאינו אלא ברכת הנהנין ואם כן יברך אבי הבן ויוציא את הכהן בברכתו אבל היכא שלא יכול אבי הבן לברך משום ספיקא ואם כן עכ"פ יברך

דהרי זה כשאר מתנות כהונה דאף על גב דמטי בהו הנאה לכהן לא מברך שהחיינו. ומאן דבעי לה משום דאיכא ברכת שהחיינו בהאי מצוה מספקא לנא מאן מיניהו מברך. ועוד נראה דבענין אחד התלוי בשנים כגון זה שהאב פודה והכהן מקבל פדיונו אין מברך אלא האחד. והרי זה כגון קונה כלים חדשים שלוקח מברך ולא המוכר ואפילו בזיבונא דרמיא על אפיה דמטיא הנאה לידיה דמוכר".

ומה שלא מצינו סברא זו בשאר מתנות כהונה י"ל עפ"מ"ש בריב"ש (שם בסוף התשובה [נעתק לעיל הערה 14]): **דבשאר מתנות כהונה אין עושה הכהן כלום רק כשזוכה במתנות משלחן גבוה אבל בפדיון אע"פ שאין עושה מצוה . . מ"מ זכה בבן ונותנו לאב בפדיונו.**

(34) וגם לדעת רש"י והרא"ש הסוברים שעצם הפדי' הוא ע"י הפרשה והנתינה לכהן היא רק כעין תנאי (ראה רי"ט אלגזי המסומן בהערה 17) הרי מ"מ שייד לומר שהמצוה אחשבי' להנאה כי "לא נעשית המצוה עד שיבוא הפדיון ליד כהן" (ב"י יו"ד סי' שה "ומ"ש רבינו בשעה שנותן הפדיון לכהן מברך כלומר שמברך הב' ברכות תחלה ואח"כ נותן הפדיון לכהן וכ"כ הרמב"ם והטעם משום דכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן. ודייק לכתוב בשעה שנותן הפדיון לכהן שאם הפריש הה' סלעים לפדיון בנו אינו מברך עד שיתננו לכהן משום דכיון שהוא חייב באחריותו עד שיבא ליד כהן לא נעשית המצוה עד שיבא הפדיון ליד כהן משא"כ בפטר חמור כמו שיתבאר בסי' שכ"ה וכ"כ הרא"ש בפ"ק דבכורות").

שלכן מברך קודם שיתן הפדיון לכהן כיון דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן (ב"י שם).

(35) וע"ד איסורא אחשבי' - בכורות י, א "דתניא הערלה וכלאי הכרם ושור הנסקל ועגלה ערופה וציפורי מצורע ופטר חמור ובשר בחלב כולן מטמאין טומאת אוכלין, רבי שמעון אומר כולן אין מטמאין טומאת

הכהן על ההנאה ויוציא את אבי הבן
בברכתו עיי"ש בארוכה.

36) ע"פ המבואר בפנים וע"פ תשובות
הרשב"א (המובא בהערה 33) מובן שא"א
לפרש האיבעי כמו"ש בספר חוט
המשולש בההדרן למס' פסחים וז"ל שם:
"והנה בעזרתו ית' החונן לאדם דעת לפי
דברינו אלה נוכל לבא לדברי הש"ס בסוף
מסכת דידן ר' שמלאי איקלע לפדיון הבן
כו' דיש לדקדק בה טובא (א') מאי שייכות
הוא למתני דידן . . (ב') למה הקדים
הפשיטא על פדה"ב אבי הבן מברך וכי מי
יסתפק בזה (ג') לישנא דהש"ס פשיטא על
פדיון הבן אשר קדשנו במצותנו וצונו על
פדיון הבן שהרואה יראה שיש כאן יתור
דברים (ד') עיקר הספק של ר' שמלאי
דמהיכא תיתי שהכהן יברך ולא אבי הבן
כיון דזה פשיטא ליה דצריך לברך שהחיינו
על מצוה זו כיון שהוא בא מזמן לזמן למה
לא יברך האדם העושה המצוה . . והנה
לכאורה רציתי לומר דמעשה דר' שמלאי
היה באופן שלא פדה האב את בנו ביום
שלשים ואח"כ מת הבן דאיתא במתני'
בטרות (דך מ"ט צ"א) מת הבן אחר ל' אע"פ
שלא נתן יתן וכי התוסי' שם (ד"ה לאחר
שלשים) ויש לספק כיון שמת אם מברך
שהחיינו כיון דזוכה לקיים המצוה והנה
הספק של התוסי' ז"ל הוא אליבא דהלכתא
דאבי הבן מברך שתים משא"כ אם הכהן
היה מברך שהחיינו משום דמטיא הנאה
לידיה ודאי לא היה מסתפק שהכהן היה
מברך אך לאחר מיתת הבן דסוף סוף הא
מטי הנאה לידי'. אי"כ לפ"ז הא ברווחא י"ל
דזה היה הספק של ר' שמלאי אם באופן
כזה יברך האב או הכהן עיי"ש.

37) ונפק"מ בין שני הטעמים - בספק בכור
כו' לדעת החת"ס - דלעיל בהערה 35.

38) תשובת הרשב"א (ח"א סי' של"ח
[נעתק לעיל הערה 33]).

וראה מאירי סוף ערבי פסחים עוד טעם
שאינו הכהן מברך שהחיינו במתנות כהונה
[נעתק לעיל הערה 30]

(וראה רא"ש בכורות פ"ח סי' ח (הובא
בטור שם) לענין ברכת הכהן בפדה"ב: אין
הכהן מברך כלום וכן מסתבר דכהן לאו
מצוה קעביד אלא מקבל מתנות כהונה וז"ל
שם: "גרסינן בשילהי פסחים דף קכא: ר'
שמלאי איקלע לבי פדיון הבן בעו מיניה על
פדיון הבן ודאי אבי הבן מברך. שהחיינו מי
מברך כהן מברך דהא מטי הנאה לידיה. או
דלמא אבי הבן מברך דקעביד מצוה. לא הוי
בידיה. אתא ושאל בי מדרשא. אמרו ליה
אבי הבן מברך שתים והלכה אבי הבן מברך
שתים. ור"י ז"ל נסתפק אם מת הבן אם
האב מברך שהחיינו כיון שמזכיר צערו. או
שאב מברך מ"מ כיון שזוכה לקיים מצוה.
ומה שנהגו שלא לברך שהחיינו על כל מילה
ומילה. יש מפרשים משום שלא יצא עדיין
מידי נפל. ולא נהירא חדא דאזלינן בתר
רובא. ועוד דממה נפשך מצוה קעבד וי"מ
משום צערה דינוקא. וי"מ דמצות פדיון הבן
תקנו לברך שהחיינו משום דלא שכיחא.
אבל מילה שכיחא טפי. ובפ"ק דקידושין
כתבתי נוסח ברכה שמברך הכהן ואומרים
שהגאונים תקנוה. ובצרפת ובאשכנז אין
הכהן מברך כלום וכן מסתבר דכהן לאו
מצוה קעביד אלא מקבל מתנות כהונה וגם
אחרי הש"ס לא מצינו שיוכלו לחדש
ברכה").

39) שמות ד, כב "ואמרת אלפרעה כה אמר
ה' בני בכורי ישראל".

40) פרשתנו יב, כז "ואמרתם זבח"פסח הוא
לה' אשר פסח עלבתי בניישראל במצרים
בנגפו את"מצרים ואת"בתינו הציל ויקד
העם וישתחוו".

41) שם כג "ועבר ה' לנגף את"מצרים וראה
את"הדם על"המשקוף ועל שתי המזוזות
ופסח ה' על"הפתח ולא יתן המשחית לבא
אל"בתיכם לנגף".

42) ראה עד"ז בשו"ת חת"ס שם סו"ס
רצג לענין פדיון הבן ע"י שליח וז"ל שם:
"ובחי' תורה שלי אמרתי בפרשת בא שאלת
הבן מה זאת וגוי' ויהי כי הקשה פרעה
לשלחנו וגוי' ויהרג ד' וגוי' ע"כ אני זובח וגוי'
יש לדקדק לשון אני זובח וי"ל שגם מאז הי

יום פרשת העולה ומנחה ושלמים ותודה וחטאת".

מהדו"ת שם ס"ט "טוב לומר בכל יום פרשת העקידה . . . ויתר על כן טוב מאד לומר פרשת הקרבנות שהן עולה ושלמים ותודה וחטאת ואשם ודאי ותלוי וקרבן עולה ויורד ופרשת נסכים ושאר כל המנחות ככתוב במעמדות לקיים מ"ש ונשלמה פרים שפתינו וכמו שאמרו חכמים על פסוק זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגוי' כל העוסק בתורת עולה כו' ומכל מקום מי שיש לו לב ללמוד ולהבין".

(45 ברכות לב, א "דרש רבי שמלאי, לעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא, ואחר כך יתפלל. מנלן ממשה, דכתיב ואתחנן אל ה' בעת ההיא, וכתוב ה' אלקים אתה החלת להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך, וכתוב בתריה אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגוי'".

(46 ועפ"ז יובן (בפנימיות הענינים) מה שהקדימו בשאלתם "כהן מברך" קודם ל"אבי הבן מברך" אף שבנוגע לברכת על פדיון הבן פשיטא להו דאבי הבן מברך - כי בסדר שבחיו של הקב"ה, הסדר הוא: אתה בנגלה - כהן שבבחי' השתל' (כפנינים בארוכה), ואח"כ קדשנו בנסתר - "אבי הבן" שלמע' מהשתל'.

(47 ראה בזה זח"ג רפט, א "ובגין כך, שמא קדישא סתים וגלייא. ההוא דסתים לקבליה דעתיקא קדישא, סתימא דכלא. וההוא (אתגלייא בגיניה דתלייא) (ס"א דאתגלי בגיניה דההוא דאתגלייא) (דתלייא) בזעיר אפיין. ובגין כך, כל ברכאן בעיין סתים וגלייא. אלין אתוון סתימן דתליין (בעתיקא קדישא. תליין, אמאי תליין (תליא) י' לקיימא י' דלתתא (ס"א ודאי בגולגלתא במצחא בעיינין תליא י' (ס"א אמאי) אמאי תליא לקיימא לי' דלתתא))" עיי"ש.

רגילין הבעלים לזבוח בכוריהם בעצמו דשחיטה בזר כשירה ולפדות הבן בעצמו דוקא וזהו ששאל הבן מה זאת משונה דייקא ולא על ידי שליח ורוב פעמים הכהני זובחים הקדשים ולא ישראלים ומה נשתנה הבכור ומשיב האב ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' את כל בכור ה' בעצמו ולא על ידי שליח על כן אני זובח ולא על ידי שליח ובכור בני אפדה בעצמי ולא על ידי שליח ע"כ בחיי תורה שלי ואף על גב שדברי הגדה הם מכוונים הם להלכה בעז"ה ואחתום בברכה דברי שארו".

(43 שמו"ר פ"ל, ט "דבר אחר, ואלה המשפטים, הדא הוא דכתיב (תהלים קמז, יט): מגיד דבריו ליעקב, אלו הדברות. (תהלים קמז, יט): חקיו ומשפטיו לישראל, אלו המשפטים. לפי שאין מדותיו של הקדוש ברוך הוא כמדת בשר ודם, מדת בשר ודם מורה לאחרים לעשות והוא אינו עושה כלום, והקדוש ברוך הוא אינו כן אלא מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמר".

(43* ראה במד"ר ר"פ יז "כי תבאו אל ארץ מושבתיכם (במדבר טו, ב), הלכה, כמה דברים חייב אדם לעשות לבנו, שנו רבותינו חמשה דברים האב חייב לעשות לבן, האב זה הקדוש ברוך הוא, והבן אלו ישראל, כשם שהאב חייב למול את בנו, כן עשה הקדוש ברוך הוא לישראל, מל אותם על ידי יהושע עשה לך חרות צרים. האב חייב לפדותו, והקדוש ברוך הוא פדה ישראל, שנאמר לפדות לו לעם" עיי"ש.

(44 גם בפנימיות הענינים דלקמן בפנים - כי לימוד הל' פדיון הבן וגאולה ה"ז ענין דפדיון וגאולה וכמרז"ל כל העוסק בתורת עולה כו' (סוף מנחות "אמר ריש לקיש מאי דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם".

שו"ע אדה"ז מהדו"ק ס"א ס"א "אמרו חכמים כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה וכל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת לפיכך טוב לומר בכל

רשב"א בע"י ברכות מ, ב "כל ברכה שאין בה וכו': יש בזה נסתר וכשתבין דבריהם תדע סוד הברכות ותבין למה נוסח הברכות כמדבר לנגלה ונסתר גם תבין למה מלכות בפתיחה ולא בחתימה ודעתו של רב לא שכחתי ולא עברתי כו' ואמנם יש טעם נגלה וגדול התועלת במה שתקנו נוסח הברכה כן ר"ל בנסתר ובנגלה לפי שכבר ידעת שבי יסודות עצומות ועליה נבנה הכל.

האחד לדעת שהוא ית' מחויב המציאות ושאיין ספק בזה כלל כמו שנתבאר ונתפרסם המופת עליו בביאור רב, והבי' שאין אמתתו ית' מושגת כ"א לעצמו ית' לבד והוא במציאותו נגלה ובאמת מהותו נסתר ונעלם מן הכל וכדי לקבוע שתי הפנות האלה בנפשותינו קבעו נוסח הברכות בנגלה ובנסתר ברוך אתה כמדבר עם מי שהוא נמצא מפורסם אצלו עד שהוא מדבר פנים אל פנים וכדי שלא תשתבש המחשבה שהיא ית' נמצא כמציאות שאר הנמצאים ושיש יחס בין מציאותו למציאותם קבעו לומר מיד אשר קדשנו במצותיו ולקבוע בנפשותינו שאע"פ שהוא נמצא מפורסם מהות מציאותו נסתר ונעלם שא"א לדבר בו רק בנסתר ב"ה ע"כ".

אבודרהם בסדר תפלות של חול (ברכת השחר ע' לג) בשם ריב"א "והריב"א כי שהטעם שתקנו הברכות בלשון נוכח ונסתר מפני שהקב"ה נגלה ונסתר נגלה מצד מעשיו ונסתר מצד אלהותו. וגם הנשמה נראית ונעלמת לכן הנפש מברכת בנכח ונסתר כמו שנא' ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו (שם קד, א) ברכי נפשי את ה' ה' אלקי גדלת מאד וגו' עוטה אור כשלמה וגו'. מגערתך ינוסון. והברכה היא בדבור הפה ומחשבת הלב. הלב נעלם והקול נשמע והאדם מורכב גוף ונשמה וראוי הי' לו לידבק בקונו ולעמוד נכחו תמיד מצד נשמתו אלא שאינו יכול מצד גופו לכך ברכותיו נכח ונסתר".

לקו"ת מסעי (צא, סע"ב "וזהו ענין הבקשה ברוך אתה ברכה הוא המשכה וגילוי בחינות אותיות המחשבה היינו הכ"ב אותיות עצמן כח המחשבה כו' ונקי אתה

לשון נוכח כי זהו המשכת בחי ממכ"ע. ואח"כ אשר קדשנו בלשון נסתר הוא בחי סוכ"ע שהמחשבה היא בטלה לגבי עצמיות אור א"ס ב"ה".

צב, ג "וכ"ז מבואר בענין ברכת המצות שהברכה יש בה לשון נוכח ברוך אתה כו' והוא ההמשכה לעורר המ"ן ואח"כ לשון נסתר אשר קדשנו במצותיו שלשון נסתר מורה על בחי' גבוה יותר כענין הוא עשנו והיינו ההעלאת מ"ן של מעשה המצוה שעולה למעלה מעלה וכמ"ש בענין עלי באר כו' אח"כ וצונו הוא ענין המשכת מ"ד שנמשך אח"כ ע"י העלאת המ"ן כי וצונו לשון צוותא והתחברות שנמשך המ"ד בבחי' פנימיות כו'". **ועוד.**

(48) עקב יא, יג "והיה אם ששמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה אתה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם".

(49) תענית בתחלתה "דתניא לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה".

(50) ראה לקו"ת שה"ש יג, ב [אוצ"ל ד] "והנה ע"ז כשנמשך האור בח"ע אזי נמשך ג"כ המשכת ח"ע ורצון העליון המלוּבש בה גם בכל נש"י והוא כמו עד"מ כשמתחזק המוח ע"י המאכל ונמשך בו חיות הנפש אזי נמשך ומתפשט מהמוח החיות לכל אברי הגוף אף גם בבחי' הרגלים שיש לו כח להגביה רגליו ומעמידו על רגליו כו' וגם בכל צער וכאב שברגל מרגיש תומ"י במוחו כו' כמ"כ למעלה כשנמשך אור א"ס להתלבש בח"ע נקי אבינו כי ח"ע נקי אבא והצדיקים נקראים בניו כמ"ש בנים אתם לה' אלקיכם והיינו כי ברא כרעא דאבוה הוא". **כשנמשך אוא"ס להתלבש בח"ע נקי אבינו.**

פירוש המלות להצ"צ (דרמ"צ ח"ב) רס, א "וענין אב א' כתר ב' חכמה. זהו אב ר"ל חכמה מלביש הכתר. יעמ"ש מענין בד"ה הנך יפה רעייתי. פ"ב כשנמשך אוא"ס להתלבש בחכמה עילאה נקרא אבינו.

אשר החסד גובר בהן על מדת הדין והגבורה והצמצום וכמ"ש גבר חסדו על יריאיו שלכן נקראת הנשמה בת כהן כמ"ש בזוה"ק עיי"ש בארוכה.

54) ראה לקו"ת עקב טז, ב "ועמ"ש בביאור ע"פ מי מנה עפר יעקב ומספר שמבחינת מלכות נמשך בחי המספר שהוא הגבול. אלא שמספר זה יוכל להיות בבחי' אשר לא יספר והיינו ע"י ההמשכה מא"ס ב"ה מה שמאיר בבחי' א"ס כשנמשך מבחינה זו בבחי' מלכות. ועד"ז יובן ענין הברכה כו'. דהיינו שהברכה היא להמשיך מבחינת אור א"ס ב"ה הסוכ"ע מה שמאיר בלי גבול שמאיר תוספת אור (בחי' אור) בבחי' ממכ"ע. . ובד"ה הבאים ישרש נתבאר פי' ברוך מלשון בריכה שהוא המשכה מהעלם אל הגילוי וכ"כ הבחי' פי' עקב א"כ לפי זה שייך לשון ברוך גם על בחי' סוכ"ע דהיינו שיהא נמשך מההעלם אל הגילוי. שזהו ענין ברוך ובריכה" עיי"ש.

דרמ"צ ע' 295 "ובשלמא ענין הברכות שאנו מברכי' אותו כמ"ש ברוך אתה או יתברך כו' עם שלכאורה הוא פלאי ג"כ וכי הוא ית' צריך לברכה והלא הוא שלימו דכולהו וכת"י אני ה' לא שנית, כבר נאמר ונשנה הפי' בזה שפירש וענין ברכה זו הוא לשון המשכה וגילוי כמו המברך את הגפן שכופף קומתו כו' וגם כאן הכונה בברכה זו ר"ל שיומשך אלהותו ויתגלה למטה וזהו יתברך פי' יתגלה עד שיאמרו הנה אלקינו זה (ע' חינוך ת"ל דלפמ"ש אי"ש בפשיטו') ר"ל שיתגלה מהות האלהות ולא כמו שעכשו ידוע מציאותו ולא מהותו" עיי"ש. ובכ"מ.

55) הגדה ש"פ "ויוצאנו ה' ממצרים. לא עלידי מלאך, ולא עלידי שרף, ולא עלידי שליח, אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו. שנאמר: ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, והכיתי כליבכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה, ובכל אלקי מצרים אעשה שפטים. אני ה'".

56) מכילתא שמות יד, כט "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, והיו מלאכי השרת תמהים לומר בני אדם עובדי עבודה זרה

והצדיקים נקראים בניו ברא כרעא, ואינו כמו הבן למטה שנעשה נפרד מהאב משא"כ למעלה" עיי"ש.

51) תניא פ"ג "וביאור הענין כי הנה השכל שבנפש המשכלי שהוא המשכיל כל דבר נקרא בשם חכמה כ"ח מ"ה וכשמוציא כחו אל הפועל שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו ולעמקו מתוך איזה דבר חכמה המושכל בשכלו נקרא בינה והן הם אב ואם המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו".
ובכ"מ.

52) ראה ספר המאמרים תש"ח ע' 272 ואילך ובהנסמן שם "וביאור הענין מעלת התו' יובן ממארו"ל אלפים שנה קדמה תורה לעולם, פי' קדמה אין פי' בזמן, שהרי הזמן ומקום שניהם מחודשים. וקודם שנבנה"ע לא היו ג"כ בחי' הזמן, אלא שענין הקדימה היא קדימת המעלה להיות שורש ומקור העולמות הוא מבחי' מדות כמ"ש ששת ימים עשה ולא כתי' בששת, אלא כי ששת ימים אלו הם ששה מדות עליונות נשפלו בבחי' עשי'. . אבל התורה קדמה לעולם להיות כי אורייתא מחכמה נפקת. שענין בחי' המוחין אינם שייכים לעולמות כלל" עיי"ש.

53) ראה זח"ג קמה, ב "ומהאי כ"ה מתערין דינין. ומדאתחבר עמה חסד, אתבסמת. ובגין כך, אתמסר דא לכהן, דאתי מחסד, בגין דתתברך ותתבסם כ"ה, הדא הוא דכתיב כה תברכו, כלומר, אף על גב דהאי כה אשתכחת בדינין, תבסמון לה, ותברכו לה, דכתיב כה תברכו את בני ישראל, תברכו בהאי חסד לכ"ה, ותבסמון לה לקבליהו דישראל, בגין דלא ישתכחון בה דינין".

תניא רפ"נ "והנה כל בחי' ומדרגות אהבה הנ"ל הן מסטרא דימינא ובחי' כהן איש חסד ונק' כסף הקדשים מלשון נכסוף נכספת לבית אביך".
ובכ"מ.

וראה אגה"ק סי"ב (ק"ח, א) "והנה מודעת זאת שישראל בטבעם הם רחמנים וגומ"ח מפני היות נפשותיהם נמשכות ממדותיו ית'

מהלכין ביבשה בתוך הים ומנין שאף הים נתמלא עליהם חמה שני והמים להם חומה אל תקרי חומה אלא חמה".

זח"ב קע, ב "אלא בזמנא דישראל אעברו לגבי ימא, ובעא קודשא בריך הוא למקרע לון ימא דסוף, אתא רהב ההוא ממנא דעל מצרים, ובעא דינא מקמי קודשא בריך הוא. אמר קמיה, מאריה דעלמא, אמאי את בעי למעבד דינא על מצרים, ולמקרע ימא לישראל, הא כלהו חייבין קמך, וכל ארחד בדינא וקשוט. אלן פלחי כוכבים ומזלות ואלן פלחי כוכבים ומזלות. אלן בגלוי עריות, ואלן בגלוי עריות. אלן אושדי דמין, ואלן אושדי דמין".

ילקוט ראובני שמות יד, כז "בזימנא דישראל אעברו לגבי ימא בא רה"ב שר של מצרים ובעא דינא מקמיה הקב"ה. אמר רבשי"ע את בעי למיעבד דינא על מצראי ולמקרע ימא לישראל הוא כולהו חייבין קמך, אילן עע"ז ואין עע"ז איל בגי"ע ואיל בגי"ע אלו ש"ד ואלו ש"ד. בההוא שתא קשיא קמיה הקב"ה אותה דינא כו"י עיי"ש.

(57 ספרי מסעי לה, לד "רבי עקיבא אומר: אלמלא מקרא שכתוב אי אפשר לאומר, אמרו ישראל לפני המקום: פדית את עצמך, את מוצא שכל מקום שגלו – שכינה עמהם, שנאמר (שמואל א ב) הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים בבית פרעה. גלו לבבל – שכינה עמם, שנאמר (ישעיה מג) למענכם שולחתי בבלה. גלו לאדום – שכינה עמהם, שנאמר (ישעיה סג) מי זה בא מאדום. וכשהם חוזרים – שכינה חוזרת עמהם, שנאמר (דברים ל) ושב ה' אלך את שבותך. והשיב לא נאמר, אלא ושב ה'. ואומר אתי מלבנון כלה, אתי מלבנון תבואי".

וראה אגה"ק סכ"ה (קמ, רע"א) "והשרים כלא ממש חשיבי לגבי החיות הנמשך להם מהניצוץ מדבר ה' המאיר עליהם מלמעלה ואעפ"כ החיות הנמשך לתוכם מהארה זו הוא בבחי' גלות בתוכם שלכן נקראי בשם אלקי' אחרים וקרו ליה אלהא דאלקיא

שגם הם הן בחי' אלקות . . ונקרא גם כן בשם גלות השכינה מאחר שחיות זה אשר בבחי' גלות בתוכם הוא מהארה הנמשכת להם מהניצוץ מדבר ה' הנקרא בשם שכינה (וגלות זה נמשך מחטא עה"ד ואילך והוא בחי' אחוריים לבד דקדושה אך כשגלו ישראל לבין האומות ואחיות ישראל ושרשם הוא בבחי' פנים העליונים הנה זו היא גלות שלימה וע"ז ארז"ל גלו לאדום שכינה עמהם)".

(58 נצבים ל, ג "ושב ה' אלך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכלהעמים אשר הפיצך ה' אלך שמה".

(59 מגילה כט, א "תניא ר"ש בן יוחי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה שבכל מקום שגלו שכינה עמהן . . ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן שנאמר ושב ה' אלך את שבותך והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגליות".

פרש"י נצבים שם ד"ה ושב ה' אלך את שבותך: היה לו לכתב והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאלה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד יש לומר שגדול יום קבוץ גליות ובקשי, כאלו הוא עצמו צריך להיות אוהו בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל, ואף בגליות שאר האמות מצינו כן ושבתי שבות מואב.

(60 סנהדרין לט, סע"א "א"ל ההוא מינא לרבי אבהו אלךיכם כהן הוא דכתיב ויקחו לי תרומה כי קבריה למשה במאי טביל וכי תימא במיא והכתיב (ישעיהו מ, יב) מי מדד בשעלו מים, א"ל בנורא טביל דכתיב כי הנה ה' באש יבא" עיי"ש.

(61 ראה שו"ת חת"ס שם סי' שנו "אך הערני תלמידי הרב הגדול מוה' מאיר אב"ד דק"ק אונגוואר נ"י בתפלת רב טביומי המוזכרת בשל"ה שער האותיות אות א' דף ס' ע"א שם נאמר עם יושר עיקרם שלש

עשרה יע"ש משמע שקבלה קדמוניות מימי רב טביומי שיש י"ג עקרים. אך א"א לי בשום אופן להאמין שיהי גאולתינו אי מעיקרי הדת ושאם יפול היסוד תפול החומה חלילה ושנאמר אלו הי' ח"ו חטאנו גורמים שיגרש אותנו גירוש עולם וכדס"ל לר"ע בעשרת השבטים שהם נדחים לעולם המפני זה רשאים הם לפרוק עול מלכות השמים או לשנות קוצו של יו"ד /י/ אפי' מדברי רבנן חלילה אנחנו לא נעבוד ה' לאכול פרי הארץ ולשבוע מטובי לעשות רצונך אלקי חפצתי ועכ"פ ועל כל אופן עבדי ד' אנחנו יעשה עמנו כרצונו וחפצו ואין זה עיקר ולא יסוד לבנות עליו שום בנין אך כיון שעיקר יסוד הכל להאמין בתורה ובנביאים ושם נאמר גאולתינו האחרונה בפי נצבים ובפי האזינו כמ"ש רמב"ן שם והרבה מזה בדברי נביאים אם כן מי שמפקפק על הגאולה הלז הרי כופר בעיקר האמנת התורה והנביאים" עי"ש בארוכה.

62) ראה פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ"י "היסוד השנים עשר, ימות המשיח. והוא להאמין ולְאָמַת שיבוא, ולא יחשוב שְׂיִתְאַחַר, "אם יִתְמַהֵמָה חֶפֶה לִּי". ולא ישים לו זמן, ולא יעשה לו סברות במקראות להוציא זמן ביאתו. והחכמים אומרים "תִּפְּח רִוּחַן שְׁל מְחַשְׁבֵי קִצְיוֹ". ושיאמין בו, וְלִגְדְלוּ וְלִאֲהָבוּ, ולהתפלל בשבילו [שיבוא], כפי מה שִׁנְפְּאוּ עליו כל הנביאים ממש עד מלאכי עליו השלום. ומי שהסתפק בו, או נתמעט אצלו מעלתו – כפר בתורה, שְׂיַעֲדָה בו בתורה בפירוש בפרשת בלעם ו"אֲתֶם נִצְבִים". ומכלל יסוד זה שאין מלך לישראל אלא מבית דוד ומזרע שְׁלֹמֹה בלבד. וכל החולק על המשפחה הזאת – כפר בשם יתברך ובדברי נביאיו".

63) ראה לקו"ש ח"ה (ע' 244 ואילך) שגילוי העצמות לע"ל (נח"ר לנברא) אין זה רק שכר על עבודת התומ"צ דעכשיו, אלא שנוגע לעצם קיום התומ"צ והמשכת העצמות שנעשה על ידם (- נח"ר לבורא) עי"ש וז"ל שם: "וויבאלד אז עוה"ב איז בלויז דער נח"ר פון נברא, וואס איז כלל ניט בערך צו די מצות גופא - נח"ר לבורא,

קומט דאך אויס לכאורה, אז דערמיט וואס דער אויבערשטער גיט צו אידן עוה"ב, ווערט ח"ו ניט אפגעצאלט דער פולער שכר פאר זייער קיום המצות! . . איז דער ביאור אין דעם: מצד דעם וואס עצמות איז ניט מוגדר ח"ו אין די גדרים פון "העלם" און "גילוי", קומען ארויס צוויי ענינים: א) אז דורכן קיום המצות בעוה"ז, היות אז דאס איז דער רצון העצמות, "נעמט" מען אים - "עצמות". ואע"פ אז די המשכת העצמות וואס ווערט אויפגעטאן איצט בעוה"ז איז בהעלם - וויבאלד אבער אז ער איז ניט מוגדר ח"ו אין העלם וגילוי, איז דאך ניט שייך צו זאגן אז אט דער העדר הגילוי זאל זיין א גרעון ח"ו אין המשכת העצמות . לאידך גיסא: וויבאלד עצמות איז ניט מוגדר אין קיין שום הגדרות ח"ו, קען מען דאך ניט זאגן אז ער מוז שטיין דוקא בהעלם, און ער קען אוודאי קומען אויך בגילוי . . ועפ"ז איז פארשטאנדיק ווי עוה"ב וועט זיין א "פולער" שכר אויף דעם קיום המצות בעוה"ז, ווייל דאן וועט צו אידן נתגלה ווערן (ניט נאר אן ענין פון "גילויים" - נח"ר לנברא, נאר) אויך דער נח"ר לבורא, די המשכת העצמות וואס מען טוט אויף איצטער" עי"ש בארוכה.

64) ע"פ המבואר בלקוטי לוי"צ (לקוטים על מארז"ל ע' קיד ואילך) שר' שמלאי שייך בעיקרו לחלק הנגלה שבתורה כי שמלאי פירושו כמו שמלה דהיינו לבוש, ומגיע בבחי' זו"נ (ולכן לא רצה ר"י ללמוד עמו ספר יוחסין - אגדה שמגיע בחו"ב)

וז"ל שם: "הנה ענין יוחסין, כפשוטו, הוא לידע מי הם אבותיו, והיינו לידע מי הם אביו ואמו. ומובן לפי"ז שיוחסין הוא בחי' חו"ב הנקראים אב ואם, והיינו ענין יוחסין הוא לידע ולהשיג את בחי' חו"ב, שהם אב ואם . . ועיין במד"ר וישלח פע"ט סוס"ז י"ה מעיד עליהן שהם בני אבותיהן אף כאן העיד, ובמה שנרשם בגליון המד"ר שם. וזהו שללמוד ספר יוחסין קשה יותר מללמוד שאר חלקי התורה שלצורך זה אתי ר' שמלאי לר"י שילמדנו ספר יוחסין. אם שנגלה דתורה ידע ר' שמלאי, ולימוד שארי חלקי התורה שוגנין גם ללודים ונהרדעים.

ופסחתי עליכם – עליכם אני חס ולא על המצרים. הרי שהיה ישראל בבית המצרים שומע אני ילקה בגללו, תלמוד לומר ולא יהיה בכס נגף בכס אינו הווה, אבל הווה על המצרים. (דבר אחר) בהכותי בארץ מצרים אינו הווה, אבל הווה לאחר זמן”

וראה שם עה"פ "ופסח הוי" (שם יב, כג
"ועבר ה' לנגף את מצרים וראה אתהדם עלהמשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' עלי הפתח ולא יתן המשחית לבא אלבתיכם לנגף")

וז"ל שם: "וראה את הדם היה ר' ישמעאל אומר, והלא הכל גלוי וידוע לפניו שנאמר ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא (דניאל ב' כ"ב), ואומר גם חשך לא יחשיך ממך (תהלים קל"ט) ומה תלמוד לומר וראה את הדם – אלא (לשכר) [בשכר] מצות שהם עושים הוא נגלה עליהם וחס עליהם. שנאמר ופסח ה' על הפתח ואין פסיחה אלא חייס, שבשמר כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות על ירושלים גנון והציל פסוח והמליט (ישעיהו ל"א:ה') וראה את הדם וראה הוא דם עקדתו של יצחק".

(68) וראה גם פרש"י "וחמלתי" [עה"פ שם יג] ד"ה ופסחתי: וחמלתי, ודומה לו "פסח והמליט" (ישעיהו ל"א). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה,

"וחמל" [עה"פ שם כג] ד"ה ופסח: וחמל, ויש לומר ודלג.

(69) ראה תו"א פ' משפטים [עת, ג] "והוא ענין מ"ש כי כארבע רוחות השמים פרשתי כו'. ולא גלו ישראל אלא להוסיף כח העלאת של ע' לשון ללשון הקדש. וכמ"ש אני חומה זו תורה שמהאותיות של ע' לשון נעשה גם מהם בחינת חומה זו תורה. וכמו שמצינו בתנאים ואמוראים שדברו בגמרא בלשון ארמי הכי השתא א"ב כו'. וכן אנו מתרגמים התורה בלשוננו לשון לע"ז שהוא ענין העלאת הלע"ז ללשון הקדש. אלא שצריך לשרפן תחלה בק"ש בכל לבבך ובכל נפשך כו'.

משא"כ ספר יוחסין אין שונין ללודים ונהרדעים. והיינו כי שאר חלקי התורה הם בזו"נ הנקראים נגלות כמ"ש והנגלות לנו ולבנינו כו' לעשות את כל דברי התורה הזאת, שתורה מגיע בו"ה שהם נגלות, משא"כ חו"ב הם הנסתרות לה' אלקינו, ולכן ספר יוחסין שמגיע בחו"ב הוא מהנסתרות לה' אלקינו, הוא קשה יותר משאר חלקי התורה" עיי"ש

- יובן מה שר' שמלאי בעצמו "לא הוה בידי", שלא הי' יכול להגיע לזה שפדיון הבן הוא ע"י האב - בחי' חכמה (שלמע' מהשתל').

(65) וכפס"ד הרמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה"ה): **הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין.**

(66) שאז דוקא מברכים שהחיינו. ראה בהנסמן בלקו"ש ח"י ע' 47 הערה 30 "כתובות ח, א. ועד ש"י"א (אבודרהם ברכות שער ג. הגהמ"י מילה פ"ג ה"ג, בשם י"מ. ועי' תוס' סוכה מו, א ד"ה העושה) שמטעם זה אין מברכין שהחיינו במצות מילה".

וראה לענין פדה"ב תוס' ד"ה לאחר בכורות מט, א [נעתק לעיל הערה 30].
וברא"ש שם ס"ח (הובא בב"י שם) ד"ל דאין מברכין שהחיינו (גם) אם מזכיר צערו [נעתק לעיל הערה 38].

(67) מכילתא עה"פ "ופסחתי עליכם" (פרשתנו יב, יג "והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם וראיתי אתהדם ופסחתי עלכם ולאיהיה בכס נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים")

וז"ל שם: "ופסחתי עליכם. ר' יאשיה אומר, אל תקרי ופסחתי אלא ופסעת. שהקב"ה מדלג על בתי בני ישראל במצרים, שנאמר קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים (שיר השירים ב), ואומר הנה זה עומד אחר כתלנו וגו'. רבי יונתן אומר ופסחתי עליכם, עליכם אני חס ואין אני חס על המצרים. הרי שהיה מצרי בתוך ביתו של ישראל, שומע אני ינצל תלמוד לומר

וראה פיה"מ לאדהאמ"צ סקי"א "מענתה הנה י"ל מ"ש אב הרחמן דוקא מה ענין מדת הרחמנוי לכאן ורחמי האב דוקא להיות ידוע דאור אבא מקור החסדים כמו חכ' חסד כו' הרי החסד ענף החכ' שהוא אור אבא כמ"ש והחכ' תחי' כו' שהתפשטות החסדים תלוי ברבוי המוחין דוקא שהרי כל שדעתו קצרה יותר יותר יהי' אכזרי כתינוק ואשה שמלאי' דינין והאב דעתו רחבה להרגיש בטובת הבן ע"כ חסדיו מרובים משל אימא בהתפשטות יותר כי האם בבחי' דינין וצמצום יותר כמו בענין מחילה וסליחה ולא להקפיד ולסבול מבנו שיותר יסבול ויסלח האב מן האם כו' כי טבעו ברוב חסדים יותר אבל בבחי' הרחמנות בהרגשת צער הבן האם תרחם הרבה יותר כי תתפעל ותרגיש יותר אך כאשר האב מרגיש ומתפעל ברחמים אזי רחמיו מרובים ביותר

כידוע ההפרש בין חסד לרחמים שהחסד בא בגבול גם באה"ר אבל הרחמים רבים אין לו שיעור כלל (דבן מסט' דאבא קאתי ממוח האב שממנו העצמות הרי זה מרגיש בצערו כהרגשת צער עצמו ממש וכמ"ש במ"א בפ"י [אה"ע] אהבתיך כאהבת עצמו כביכול כמ"ש המו מעי לו רחם ארחמנו) וז"ש אב הרחמן דוקא שמבחי' י"ג מדה"ר העצמי' דא"א שמאיר באבא דיצי' עי"ז נק' אב הרחמן דוקא עד"מ האב למטה שמתפעל ברחמים על בנו שמרבה לו שפע עד כל אשר לו מנפש עד בשר כו' ולזה יוכלו הנשמות לקבל גילוי אור השגה בא"ס כי נשפל ויורד מכל עצמות אור אבא מצד הרחמים רבים דאב הרחמן דוקא שע"פ חסדים דאבא הרי יורד כמו שהוא שאז א"א לנשמות לקבל כלל כי ע"פ סדר והדרגה מעילה לעלול אין ערוך ביניהם כלל אך בבחי' דילוג הערך מאוד בהתעלמות יבא השגות כל אור העצמות בנשמות והוא בחי' ר"ר שנשפע דרך מזלות דא"א באבא ששרשם בעצמות דוקא רק שמתעלמים בבחי' שערות ומזלות והוא בשרשו למעלה יותר מגילוי אור החסדים דאור אבא גם שהי' יורדי' בלי התעלמות מטעם המובן בשרש בחי' מעלה יתירה שבמותרי מוחין דשערות כנ"ל עי"ש בארוכה.

כי מכל הדברים שמדברים בכל לשון מו"מ שנעשה מן המו"מ מאכל ומשקה ובכח האכילה ההיא מתפלל וקורא ק"ש כו' עי"ז נשרפו האותיות ועי"ז נעשו מוכשרין לבנין וכמ"ש בדור הפלגה שנפלגו לע' לשון אמרו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלבנה לאבן כו"י עי"ש בארוכה [וראה בזה לקו"ש ח"י ע' 50 ואילך].

70) ששייכים במיוחד ל"אב" כמ"ש כרחם אב. וראה פסיקתא דר"כ (ע"פ "אנכי אנכי הוא מנחמכם"): דרכו של אב לרחם כו' וז"ל שם: "א"ר שמואל דרכו של אב לרחם, כרחם אב על בנים (תהלים קג:יג). ודרכה של אם לנחם, כאיש אשר אמו תנחמנו (ישעיה סו:יג). א' הקב"ה אנא עביד דידאב, אנא עבד דידאם. אנא עביד דידאב, כרחם אב על בנים (תהלים שם). אנא עביד דידאם, כאיש אשר אמו תנחמנו (ישעיה סו:יג). א' הק' אנכי הוא מנחמכם (ישעיה נא:יב)".

וראה לקו"ש ח"ד (ע' 1081) ש"אב מורה על גילוי הרחמים המשלים לגמרי את החסרון עי"ש וז"ל שם: "אנדערש איז אבער דער ענין פון רחמים: רחמים טוט אויף אז עס ווערט אויסגעפילט דער גאנצער חסרון, און במילא ווערט אינגאנצן בטל דער צער. וואס דערפאר קען מען זאגן בדרך אפשר, אז דאס איז דער ביאור וואס תחיית המתים וועט קומען פון בחינת רחמים, כמאמר "מחי' מתים ברחמים רבים", ווארום מצד רחמים רבים איז ניטא דער גאנצער ענין המיתה והירידה כו'.

און דאס איז אויך די ערקלערונג וואס נחמה קומט פון בינה (אם) און רחמים - פון חכמה (אב); מצד בינה, בשעת וועלט איז תופס מקום, איז אפילו ווען מען פועליט ביי זיך צו מקבל זיין די יסורים בשמחה, הערן זיך אבער אלץ אן די יסורים, נאר מען איז זיי מקבל בשמחה; משא"כ מצד דעם ביטול פון חכמה, ווען וועלט איז לגמרי ניט תופס מקום, ממילא זיינען זיי מלכתחילה קיין יסורים ניט עי"ש.

72) פרש"י. וראה גם מכילתא ופרש"י
עה"פ "ופסחתי עליכם".

71) נדה - בסיומא "כל השונה הלכות בכל
יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא שנאמר
הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא
הלכות".

נא לשלוח הערות או תיקונים ל: rabbimbrowd@gmail.com